

PRAVNA PRIRODA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA VEZANOG UZ INVESTICIJSKE FONDOVE

Mr. sc. Barbara Preložnjak *

UDK 368.911
336.761:368.911
Izvorni znanstveni rad
Priljeno: studeni 2010.

Osim klasičnih ugovora o osiguranju života, razvijaju se nove vrste ugovora o osiguranju života. Među zanimljivijima i sve popularnijima na osigurateljnim tržištima nesumnjivo su ugovori o osiguranju života vezani uz investicijske fondove koji predstavljaju kombinaciju osiguranja života i različitih formi investiranja premije osiguranja, što njihovu pravnu prirodu čini diskutabilnom.

Ugovori o osiguranju života vezani uz investicijske fondove nastali su kao odgovor osiguratelja na potrebe sofisticiranijih ugovaratelja osiguranja, koji sklapaju ugovore o osiguranju života nastojeći od sebe otkloniti rizike koji prijete njihovu životu te pri tome ostvariti veću dobit negoli klasičnim ugovorima o osiguranju života.

Ključne riječi: klasično osiguranje života, osiguranje života vezano uz investicijske fondove, obveznopravna obilježja ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove, prava i obveze ugovornih stranaka

1. UVOD

Svakoga smo dana svjedoci da se na osigurateljnom tržištu, uz klasična osiguranja života, razvijaju nove vrste osiguranja života kao odgovor na potrebe zahtjevnijih ugovaratelja osiguranja koji žele uz otklanjanje rizika od smrti i dugovječnosti ostvariti i određenu dobit aktivnim sudjelovanjem u ulaganju premije osiguranja.

Osiguranje života vezano uz investicijske fondove zbog svoje je specifične pravne prirode nesumnjivo jedno od zanimljivijih vrsta osiguranja života. Ono poput klasičnog osiguranja omogućuje nasljednicima ugovaratelja osiguranja da nakon njegove smrti nastave život bez velikih materijalnih troškova koje

* Mr. sc. Barbara Preložnjak, asistentica, znanstvena novakinja Pravnog fakulteta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

smrt nosi sa sobom (troškovi pogreba, nasljednopravnih sporova i sl.), odnosno omogućuje ugovaratelju osiguranja da plaćanjem premije osiguranja u manjim iznosima tijekom godina otkloni od sebe rizik dugovječnosti i kompenzira razliku u prihodima koju može očekivati nakon umirovljenja. No, za razliku od klasičnog osiguranja života, investicijsko osiguranje nudi ugovaratelju osiguranja veliku slobodu ulaganja premije, pri čemu njegove ulagačke sposobnosti utječu na visinu svote osiguranja koju je osiguratelj nakon ostvarenja osiguranog slučaja dužan isplatiti.

Sklapanjem ugovora o investicijskom osiguranju života nastaje obveza ispunjenja ugovorom ili zakonom predviđenih činidbi uzajamno za obje ugovorne strane. Sadržaj prava i obveza stranaka ugovora o investicijskom osiguranju života proizlazi iz njegove specifične pravne prirode, čineći ga različitim od prava i obveza stranaka klasičnog osiguranja života, ali u onoj mjeri u kojoj se on po svojoj pravnoj prirodi razlikuje od ugovora o investicijskom osiguranju života.

U ovom članku nastojat će se dati odgovor na pitanje je li ugovor o investicijskom osiguranju života pravi ugovor o osiguranju života, i to analizom prava i obveza stranaka iz ugovora o osiguranju vezanog uz investicijske fondove. Pri tome će se upućivati na specifičnu pravnu prirodu ugovora o investicijskom osiguranju života koja proizlazi iz činjenice da je takav ugovor kombinacija klasičnog osiguranja života i različitih formi investiranja premije osiguranja.

2. OPĆENITO O UGOVORU O OSIGURANJU ŽIVOTA VEZANOM UZ INVESTICIJSKE FONDOVE

Osiguranje života vezano uz investicijske fondove kao vrsta osiguranja života u svijetu je poznata puna četiri desetljeća, no tek je devedesetih godina prošlog stoljeća preuzela ključnu ulogu na osigurateljnom tržištu zapadne Europe.¹ Od 1997. do 2000. godine u zemljama je zapadne Europe sklopljeno mnogo više ugovora o investicijskom osiguranju života nego tzv. klasičnih ugovora o osiguranju života.² Jedan je od razloga kasnog razvoja te vrste osiguranja života sklonost osiguranika kontinentalne Europe vrstama osiguranja života s garan-

¹ Debelić, Berislav, *Zanimljiva alternativa tradicionalnom životnom osiguranju*, Svijet osiguranja, br. 4, 2005., str. 69.

² Godišnji prinosi premija investicijskog osiguranja života u Italiji, Belgiji, Španjolskoj, Austriji i Finskoj udvostručeni su, dok su prinosi premija tradicionalnih osiguranja života doživjeli pad. Prema: Sigma, *Unit-linked life insurance in western Europe: regaining momentum?*, Swiss Re, Zurich, br. 3, 2003., str. 13.

tiranim prinosima.³ Rastu popularnosti investicijskog osiguranja života krajem devedesetih godina prošlog stoljeća pridonijele su padajuće kamatne stope i rastuće tržište kapitala. Stoga su se potencijalni ugovaratelji osiguranja, nastojeći ostvariti veće prinose svojih ulaganja u životna osiguranja, sve više odlučivali za ugovore o osiguranju života vezane uz investicijske fondove. Osim toga, ta je vrsta osiguranja života stekla popularnost među osiguranicima i zato što omogućuje da se svrha osiguranja prilagodi potrebama pojedinca. Tako je tom vrstom osiguranja omogućeno osiguranicima da ugovore osiguranje u svrhu ostvarenja doživotnog osiguranja života poradi štednje za dane mirovine, kao i poradi ostvarivanja porezno učinkovitih kratkoročnih investicija.⁴ No, napominjemo da razlozi koji govore u prilog tome zašto pojedinci sklapaju ugovore o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove ovise o zakonodavstvu pojedine zemlje, ali i o popularnosti investicijskih i osigurateljnih proizvoda koji se nude na pojedinom tržištu.

Osiguranje života vezano uz investicijske fondove na hrvatskom osigurateljnom tržištu pojavilo se mnogo kasnije u odnosu na zemlje zapadne Europe. Naime, tek 2004. godine s tom vrstom osiguranja počeli su osiguratelji pretežito u stranom vlasništvu (npr. Allianz, Merkur, Grawe), dok su osiguratelji u vlasništvu hrvatskoga kapitala to učinili tek 2006. godine (npr. Croatia osiguranje).⁵ Razlog je tome relativno kasno zakonodavno reguliranje te vrste osiguranja života. Naime, u Republici Hrvatskoj tek je Zakon o osiguranju (Narodne novine, br. 151/2005, 87/2008; dalje: ZOS) iz 2005. godine izričito propisao životno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova kao posebnu vrstu osiguranja života, čime su postavljeni temelji za razvoj tog instituta na osigurateljnom tržištu Republike Hrvatske.⁶ Dotada prijašnji Zakon o osiguranju (Narodne novine, br. 9/1994, 20/1997 i 46/1997 – pročišćeni tekst; dalje: ZOS/94) iz 2004. godine nije normirao investicijsko osiguranje života kao posebnu vrstu osiguranja života, pa je tadašnje osigurateljno tržište

³ Cf. *ibid.*, str. 70.

⁴ Cf. *ibid.*, str. 15.

⁵ Ćurković, Marijan, *Ugovor o osiguranju osoba – život, nezgoda, zdravstveno*, Zagreb, 2009., str. 161.

⁶ Vidi čl. 3. st. 3. ZOS-a. Zakon dijeli životna osiguranja na različite vrste: životno osiguranje, rentno osiguranje, dodatna osiguranja životnog osiguranja, ostala životna osiguranja (tontine, osiguranje s kapitalizacijom, osiguranje u slučaju vjenčanja, osiguranje u slučaju rođenja, poslove upravljanja sredstvima zajedničkih mirovinskih fondova, koji uključuju očuvanje kapitala ili plaćanje minimalnih naknada) te životno i rentno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova.

poznavalo samo klasično osiguranje života i rentna osiguranja.⁷ Zakonodavac je izmjenama i dopunama ZOS/94⁸ predvidio ugovore o osiguranju života pri kojima osiguratelj ulaže premiju osiguranja za račun i rizik ugovaratelja osiguranja, te je time osigurateljima dana mogućnost da ponude ugovarateljima osiguranja ugovore o osiguranju života vezane uz investicijske fondove.

3. OSNOVNA OBVEZNOPRAVNA OBILJEŽJA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA VEZANOG UZ INVESTICIJSKE FONDOVE

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove specifična je vrsta ugovora o osiguranju života čija je važna karakteristika povezanost klasičnog ugovora o osiguranju života i štednje u investicijskim fondovima. Ugovaratelj osiguranja sklapajući tu vrstu ugovora sudjeluje u razvoju vrijednosti vrijednosnih papira tako da pri sklapanju ugovora odabire investicijski fond u koji je osiguratelj dužan za njegov račun uložiti premiju. Pri tome ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja jer je visina svote osiguranja ovisna o vrijednosti uložene premije u tom investicijskom fondu. Dakle, obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote nakon nastanka osiguranog slučaja nije određena u egzaktnom iznosu u trenutku sklapanja ugovora, već ovisi o referentnoj vrijednosti jedinica investicijskoga fonda odabranog od strane osiguranika, podložnoj promjenama u vremenu od uplate premije osiguranja pa do isplate naknade.

Razmatrajući pojam ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove, možemo zaključiti da ga karakteriziraju mnogobrojna obilježja koja pobliže označuju njegovu pravnu prirodu kao specifičnoga obveznogpravnog posla.

Osiguranje života formiralo se tijekom povijesti kao pojmovno i sadržajno specifičan pravni posao s vlastitim pravnim obilježjima koja ga čine različitim od ostalih pravnih poslova osiguranja, a to mu daje obilježje imenovanoga⁹

⁷ Vidi čl. 5. st. 2. ZOS/1994.

⁸ Vidi članak 55b. stavak 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju (Narodne novine, br. 116/1999; dalje: ZIDZOD/99).

⁹ Kriterij podjele na imenovane i neimenovane ugovore zasniva se na činjenici uređuje li pozitivno pravo pod određenim nazivom ugovora prava i obveze ugovornih strana. Dakle, kriterij je zakonsko reguliranje. Ta podjela plod je teorije, no ima veliko praktično značenje. Pravno je značenje podjele ugovora na imenovane i neimenovane višestruko. Tako, imenovani ugovori imaju tu prednost, s obzirom na to da ih propisi posebno često i detaljno reguliraju, da je za nastanak ugovora dovoljna suglasnost stranaka samo o njihovim bitnim elementima, a sve ostalo što nije ugovoreno, ali je zakonom uređeno, smatra se ugovorenim. Prema:

pravnog posla. Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove razvio se u novije doba kao odgovor osiguratelja na potrebe sofisticiranijih ugovaratelja osiguranja.

Zakonodavac je u članku 55b. stavak 3. ZIDZOD/99 predvidio ugovore o osiguranju života pri kojima osiguratelj ulaže premiju osiguranja za račun i rizik ugovaratelja osiguranja. Time je osigurateljima dana mogućnost da ponude ugovarateljima osiguranja ugovore o osiguranju života vezane uz investicijske fondove. No, ZOS-om iz 2005. godine izričito je propisano životno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova kao posebna vrsta osiguranja života, čime su postavljeni temelji za razvoj tog instituta na osigurateljnom tržištu Republike Hrvatske.¹⁰ Osiguranje života vezano uz investicijske fondove uređeno je i Pravilnikom o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja kao vrsta osiguranja unutar skupine životnih osiguranja pod nazivom životno osiguranje pri kojemu osiguranik na sebe preuzima investicijski rizik.¹¹

Dakle, ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove podvrsta je ugovora o osiguranju života, pa je stoga i pravno uređen pravnim pravilima koja se primjenjuju na taj ugovor¹², te ga možemo, poput klasičnih ugovora o osiguranju života, pravno kvalificirati kao imenovani pravni posao.

Antić, Oliver, *Imenovani i neimenovani ugovori u savremenom obligacionom pravu*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 1-2, 2004., str. 83.

¹⁰ Vidi čl. 3. st. 3. ZOS-a. Zakon dijeli životna osiguranja na različite vrste: životno osiguranje, rentno osiguranje, dodatna osiguranja životnog osiguranja, ostala životna osiguranja (tontine, osiguranje s kapitalizacijom, osiguranje u slučaju vjenčanja, osiguranje u slučaju rođenja, poslove upravljanja sredstvima zajedničkih mirovinskih fondova, koji uključuju očuvanje kapitala ili plaćanje minimalnih naknada) te životno i rentno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova.

¹¹ Vidi čl. 5. Pravilnika o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja (Narodne novine, br. 139/2006).

¹² Na ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove primjenjuju se statusno-osigurateljni propisi (ZOS; Zakon o osnovama deviznog sustava, deviznog poslovanja i prometa zlatom (Narodne novine, br. 91A/1993, 36/1998, 32/2001); Zakon o porezu na dohodak (Narodne novine, br. 127/2000, 150/2002, 163/2003); Pravilnik o porezu na dohodak (Narodne novine, br. 140/2003, 188/2003, 198/2003); Zakon o porezu na dobit (Narodne novine, br. 127/2000, 163/2003); Pravilnik o porezu na dobit (Narodne novine, br. 132/2000, 198/2003); Zakon o sprječavanju pranja novca (Narodne novine, br. 66/1997); Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprečavanje pranja novca (Narodne novine, br. 114/1997)) te materijalnopравни propisi (Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/2005, 41/2008; dalje: ZOO); uvjeti osiguranja osiguravajućih društava; običaji i poslovna praksa; uobičajena postupanja ("course of dealing"); standardizirana praksa na nekom tržištu ("course of business"); pravila struke; sudska praksa; pravna znanost), koji su također i pravni izvori klasičnog ugovora o osiguranju života.

Načelo dobre vjere, odnosno načelo savjesnosti i poštenja¹³, jedno je od temeljnih načela obveznog prava koje se zahtijeva za sve pravne poslove, pa tako i za poslove osiguranja.¹⁴ Sukladno tom načelu ugovorne stranke pri izvršavanju svojih prava i obveza iz ugovora dužne su postupati pošteno i savjesno u svrhu sprečavanja zlorabe prava te postupanja protivnih duhu zakona i općim moralnim shvaćanjima. U pravnom poslu osiguranja to bi načelo podrazumijevalo "otvorenost, iskrenost i pouzdanost u međusobnim odnosima stranaka u vrijeme sklapanja ugovora i poslije, sve do njegova ispunjenja"¹⁵. Osim toga, specifične okolnosti koje prate sklapanje svih ugovora o osiguranju, pa tako i ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove, nalažu da tijekom cijelog trajanja ugovora mora postojati viši stupanj povjerenja.¹⁶ Takav viši stupanj povjerenja, odnosno viši stupanj dobre vjere, zahtijeva se i na strani ugovaratelja osiguranja, jednako kao i na strani osiguratelja. U tom je smislu ugovaratelj osiguranja obvezan pri zasnivanju ugovornog odnosa i tijekom cijelog trajanja ugovora obavještavati osiguratelja o svim okolnostima važnim za ocjenu rizika te okolnostima vezanim uz promjenu rizika, plaćati premiju osiguranja, a osiguratelj je obvezan pažnjom urednog i savjesnoga gospodarstvenika u ime i za račun ugovaratelja osiguranja kupovati jedinice investicijskoga fonda te mu nakon ostvarenja osiguranog slučaja isplatiti osiguranu svotu.

Jedno od daljnjih obilježja ugovora o investicijskom osiguranju života jest njegova dvostranoobveznost (sinalagmatičnost). Sklapanjem ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove nastaje i za ugovaratelja osiguranja i osiguratelja obveza na ispunjenje činidbi predviđenih ugovorom i zakonom. Glavna je obveza ugovaratelja osiguranja platiti premiju osiguranja i odrediti u koji će investicijski fond osiguratelj u njegovo ime i za njegov račun uložiti dio premije, a osiguratelj je obveza isplata svote osiguranja koja odgovara novčanom iznosu vrijednosti jedinica investicijskoga fonda u koji je premija uložena u vrijeme nastupa osiguranoga slučaja (doživljenja ili smrti osiguranika).

¹³ U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja (čl. 4. ZOO-a).

¹⁴ Od давnine se isticalo da je jedna od značajki ugovora o osiguranju dobra vjera stranaka, odnosno da taj ugovor mora biti ispunjen *secundum bonam fidem et consuetudinem mercatorum*. Prema: Jakaša, Branko, *Pravo osiguranja*, Zagreb, 1984., str. 46.

¹⁵ Pavić, Drago, *Ugovorno pravo osiguranja – komentar zakonskih odredaba*, Tectus, Zagreb, 2009., str. 60.

¹⁶ Pavić, Drago, *Primjena načela dobre vjere u osiguranju*, Hrvatska pravna revija, br. 4, 2003.

Svi ugovori o osiguranju, uključujući i ugovor o osiguranju vezan uz investicijske fondove, imaju karakter aleatornosti¹⁷, koji proizlazi iz specifične pravne prirode svih ugovora o osiguranju. Aleatornost je iznimno izražena pri ugovorima o investicijskom osiguranju života, i to na strani ugovaratelja osiguranja. Oгледа se u činjenici da ugovaratelj osiguranja snosi sav rizik u vezi s ulaganjem¹⁸ premije osiguranja, čineći očekivanu dobit nakon nastanka osiguranog slučaja ovisnom o vrijednosti jedinica odabranog investicijskoga fonda.¹⁹

Ugovor o investicijskom osiguranju života sklapa se sukladno uvjetima osiguranja, što mu daje značenje formularnog ugovora. Ugovorne stranke neposredno primjenjuju uvjete osiguranja, pa se sadržaj ugovornog odnosa ne postiže slobodnim sporazumijevanjem stranaka o pojedinim ugovornim odredbama. Da bi uvjeti osiguranja obvezivali ugovaratelja osiguranja, oni mu moraju biti poznati u trenutku sklapanja ugovora²⁰, te se u tu svrhu moraju objaviti na uobičajen način, odnosno moraju se predati ugovaratelju osiguranja pri sklapanju ugovora.²¹

Za perfektnost ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove nije dovoljno da se ugovorne strane sporazume o bitnim elementima

¹⁷ Aleatornost ugovora ogleđa se u činjenici da u trenutku sklapanja ugovora nije poznat vrijednosni odnos uzajamnih davanja iz ugovora, odnosno vrijednost činidbe i protučinidbe. Ona mora postojati u trenutku sklapanja ugovora.

¹⁸ Osiguranje života povezano s investicijskim fondovima nudi isplatu osigurateljne naknade u slučaju doživljenja i u slučaju smrti, pri čemu ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja (čl. 1. st. 1. Općih uvjeta Grawe osiguranja). Osiguratelj sam bira jedan od ponuđenih investicijskih fondova i u cijelosti sam snosi rizik ulaganja (čl. 3. st. 2. Uvjeta Croatia osiguranja). Rizik ulaganja snosi sam ugovaratelj osiguranja (čl. 14. st. 2. Uvjeta Generali osiguranja).

¹⁹ Iznos za doživljenje isplaćuje se prema vrijednosti jedinica udjela investicijskih fondova na dan doživljenja. U slučaju smrti vrijednost jedinica investicijskoga fonda obračunava se prema vrijednosti jedinica udjela na dan prijave osiguranog slučaja (čl. 29. st. 1. i 2. Uvjeta Generali osiguranja). Slične odredbe sadržane su i u uvjetima ostalih osiguratelja. Vrijednost se imovine na osobnom štednom računu ugovaratelja pri doživljenju osiguranja izračunava na obračunski dan mjeseca prije isteka osiguranja (čl. 16. st. 2. Uvjeta Triglav osiguranja).

Vrijednost osobnog štednog računa nakon dospijeca police obračunava se po cijeni jedinica investicijskoga fonda koja je vrijedila posljednji dan valjanosti osiguranja (čl. 20. st. 2. Uvjeta Croatia osiguranja).

²⁰ Čl. 295. st. 5. ZOO-a propisuje da "opći uvjeti obvezuju ugovornu stranu ako su joj bili poznati ili morali biti poznati u vrijeme sklapanja ugovora".

²¹ Čl. 926. st. 3. ZOO-a propisuje dužnost osiguratelja da upozori ugovaratelja osiguranja da su opći i/ili posebni uvjeti osiguranja sastavni dio ugovora i da mu preda njihov tekst ako uvjeti nisu već otisnuti na polici.

ugovora, već je potrebno da se ta suglasnost potvrdi potpisom police osiguranja kao obveznog oblika sklapanja ugovora o osiguranju osoba (*forma ad solemnitatem*). Stoga je on, poput klasičnog ugovora o osiguranju života, za koji je ZOO u članku 925. propisao pisani oblik kao uvjet njegova nastanka i valjanosti, strogo formalni pravni posao.

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove jest i naplatno onerozni ugovor. Naime, ugovaratelja osiguranja uvijek tereti dužnost plaćanja premije osiguranja jer ne postoje ugovori o osiguranju koji su besplatni. Bilo što drugo bilo bi protivno dvostranoobveznom i aleatornom karakteru ugovora iz kojih podredno proizlazi da obveza davanja mora postojati na obje ugovorne strane.

4. OBVEZE I PRAVA UGOVORNIH STRANAKA UGOVORA O INVESTICIJSKOM OSIGURANJU ŽIVOTA VEZANOM UZ INVESTICIJSKE FONDOVE

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove, poput klasičnog ugovora o osiguranju života, jest ugovor povjerenja, koji nastaje susretom dviju izjava volja koje rezultiraju suglasnošću o pravima i obvezama.²² Sadržaj prava i obveza stranaka ugovora o investicijskom osiguranju života proizlazi iz njegove specifične pravne prirode. Stoga se sadržaj prava i obveza stranaka ugovora o investicijskom osiguranju života razlikuje od prava i obveza stranaka klasičnog osiguranja života u onoj mjeri u kojoj se on po svojoj pravnoj prirodi razlikuje od ugovora o investicijskom osiguranju života.

4.1. Obveze i prava ugovaratelja osiguranja

4.1.1. Obveza prijave okolnosti važnih za ocjenu rizika pri sklapanju ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove

Ugovaratelj osiguranja obavezan je osiguratelju istinito i točno prijaviti sve okolnosti koje su mu poznate i postoje u trenutku zaključenja ugovora, a osiguratelju su bitne za ocjenu rizika koji bi on preuzeo na sebe u slučaju zaključenja ugovora o osiguranju.²³

²² Ćurković, Marijan, *Obveze stranaka iz ugovora o osiguranju*, u: *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, Zagreb, 2005., str. 29.

²³ Rizik je budući događaj koji je neizvjestan i neovisan o isključivoj volji ugovaratelja osiguranja. Čl. 922. st. 2. ZOO-a.

Obveza prijave okolnosti važnih za ocjenu rizika predugovorne je prirode, a počiva na načelima dobre vjere (*bona fides*) te savjesnosti i poštenja (*Treu und Glauben*). Njezino ispunjenje ne mora značiti da će doći do sklapanja ugovora jer, saznajući za pravo činjenično stanje rizika, osiguratelj uvijek može odbiti ponudu.²⁴

Važnost je te obveze iznimna jer ugovaratelj osiguranja bolje od osiguratelja poznaje okolnosti vezane uz rizik koji želi osigurati ugovorom o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove. Osim toga, obveza prijave okolnosti važnih za ocjenu rizika bitno utječe i na odluku osiguratelja hoće li preuzeti u svoje pokriće rizik u vezi s kojim se ugovaratelj osiguranja želi osigurati (npr. rizik od smrti i/ili doživljenja) te ako odluči preuzeti rizik, kakvu će premiju odrediti. Utvrdi li osiguratelj poslije zaključenog ugovora da ugovaratelj osiguranja nije dao točne podatke za ocjenu rizika, na raspolaganju ima dvije mogućnosti: prilagoditi premiju osiguranja novom riziku ili zahtijevati poništaj ugovora ako je rizik takve prirode da ugovor ne bi sklopio da je za njega znao u vrijeme sklapanja.

Zakonodavac je osiguratelju navedenu pravnu zaštitu pružio polazeći od pretpostavke da je u dobroj vjeri.²⁵ Stoga se osiguratelj ne može pozivati na

U svim vrstama osiguranja života govorimo o osobnim rizicima koji se odnose na rizike koji ugrožavaju materijalnu sigurnost pojedinca i njegove obitelji, poput bolesti, nezaposlenosti, odlaska u mirovinu i smrti. Prema: Klasić, Ksenija; Andrijačić, Ivo, *Osnove osiguranja, načela i praksa*, Zagreb, 2007., str. 42.

Svi osobni rizici čine, dakle, vjerojatnost gubitka prihoda ili sredstava kao posljedicu gubitka sposobnosti zarađivanja. Prema: Vaughan, Emmet; Vaughan, Terese, *Osnove osiguranja-upravljanje rizicima*, Zagreb, 2000., str. 10.

²⁴ Vidi čl. 931. ZOO-a. Zakon propisuje ispunjenje obveze prijave bitnih okolnosti "prilikom sklapanja ugovora". Međutim, obveza prijave bitnih okolnosti mora biti provedena prije samog sklapanja ugovora o osiguranju jer samo nakon njihova saznanja osiguratelj može donijeti odluku hoće li ili neće sklopiti ugovor o osiguranju na temelju ponude ugovaratelja osiguranja za zaključenje ugovora o osiguranju.

²⁵ U osigurateljnoj praksi kao pomoć pri utvrđivanju je li riječ o netočnoj ili nepotpunoj prijavi važnih okolnosti, a ujedno i kao pomoć pri razjašnjenju koje su okolnosti važne za ocjenu rizika, pomaže pisani upitnik koji popunjava ugovaratelj osiguranja. Pisani upitnik često je sastavni dio pisane ponude osiguranja. To je obrazac u koji ugovaratelj osiguranja (osiguranik) mora unijeti podatke poput dobi, podatke o već postojećim ugovorima o osiguranju života, o izloženosti posebnim opasnostima pri obavljanju zanimanja, o bračnom i obiteljskom stanju, o bolestima, ozljedama itd. Iako je značenje upitnika indikativno, njegova je važnost u praksi velika. Naime, upitnik daje osiguratelju podatke o okolnostima koje bitno utječu na njegovu odluku hoće li i pod kojim uvjetima sklopiti ugovor o osiguranju života. Prema: Ćurković, Marijan, *Ugovor o osiguranju života*, Zagreb, 2005., str. 81.

netočnost prijave ili prešućivanje okolnosti koje su važne za ocjenu rizika i koje su mu u trenutku sklapanja ugovora bile poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate, kao ni ako je za te okolnosti saznao za trajanja osiguranja, a nije se koristio svojim zakonskim ovlastima.²⁶ Bilo kakva drukčija odredba, koja bi omogućivala osiguratelju koji zna za stvarno činjenično stanje da se poziva na netočnost i/ili nepotpunost prijave, bila bi protivna načelu savjesnosti i poštenja te bi nesumnjivo dovela u neravnopravan položaj ugovaratelja osiguranja u odnosu prema osiguratelju.

Nalik odredbama ZOO-a, uvjeti investicijskog osiguranja hrvatskih osiguratelja²⁷ također prave razliku u namjernom i nenamjernom neprijavljanju okolnosti važnih za ocjenu rizika. U tom smislu Uvjeti Generali osiguranja propisuju da ako ugovaratelj osiguranja nenamjerno netočno prijavi ili propusti dati podatak o okolnosti koja je takve prirode da osiguratelj ne bi sklopio ugovor o osiguranju da je znao za pravo stanje stvari, ili bi ga sklopio uz posebne uvjete i/ili povećanje premije, osiguratelj može po svojem izboru, u roku od mjesec dana od saznanja za točnost ili nepotpunost prijave, izjaviti da raskida ugovor ili predložiti povećanje premije razmjerno većemu riziku.²⁸ Uvjeti Allianz osiguranja navode primjer namjernoga netočnog navođenja podataka važnih za ocjenu rizika, tj. propisuju da navede li ugovaratelj osiguranja u prijavi namjerno netočne podatke ili namjerno prešuti neku okolnost koja je takve prirode da osiguratelj ne bi sklopio ugovor da je znao za pravo stanje stvari, osiguratelj može tražiti poništenje ugovora.²⁹

²⁶ Čl. 935. ZOO-a.

²⁷ U radu su razmatrani slijedeći uvjeti osiguranja: Uvjeti za osiguranje života povezano s investicijskim fondovima Merkur osiguranja d.d. od 15. lipnja 2007. (dalje: Uvjeti Merkur osiguranja); Posebni uvjeti za osiguranje života vezano uz investicijske fondove s jednokratnom uplatom premije Croatia osiguranja d.d. od 1. studenoga 2006. (dalje: Uvjeti Croatia osiguranja); Posebni uvjeti Triglav osiguranja d.d. za jednokratno investicijsko osiguranje iz rujna 2007. (dalje: Uvjeti Triglav osiguranja); Opći uvjeti osiguranja života povezanog s investicijskim fondovima od 21. listopada 2004. (dalje: Uvjeti Grawe osiguranja); Uvjeti za osiguranje života pri kojemu ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja, Allianz d.d. od 1. prosinca 2003. (dalje: Uvjeti Allianz osiguranja); Uvjeti za investicijsko osiguranje života Generali osiguranja d.d. od 1. srpnja 2008. (dalje: Uvjeti Generali osiguranja).

²⁸ Čl. 9. st. 2. Uvjeta Generali osiguranja.

²⁹ Čl. 9. st. 2. Uvjeta Allianz osiguranja.

4.1.1.1. Namjerna netočna prijava ili prešućivanje

Osiguratelj ima pravo i mogućnost tražiti poništenje³⁰ ugovora u slučaju da je ugovaratelj osiguranja namjerno netočno prijavio ili prešutio okolnosti čija je priroda takva da ne bi sklopio ugovor o osiguranju da je za njih znao.³¹ To osigurateljevo pravo na poništaj ugovora ograničeno je prekluzivnim rokom od tri mjeseca od dana saznanja za nepotpunost ili netočnost prijave.³²

Uz to, osiguratelj je ovlašten zadržati naplaćenu premiju te naplatiti sve dospjele premije za razdoblje do dana podnošenja zahtjeva za poništenje. Ako do dana podnošenja zahtjeva za poništaj ugovora nastupi i osigurani slučaj, osiguratelj je ipak u obvezi prema ugovaratelju osiguranja u vezi s plaćanjem osiguranog iznosa.³³ Predmetna odredba nesumnjivo je protivna načelima savjesnosti i poštenja te dužnosti ispunjenja obveze jer amnestira nekorektno ponašanje ugovaratelja osiguranja.

ZOO ne sadržava odredbe o namjernoj netočnoj ili nepotpunoj prijavi okolnosti koje nisu utjecale na odluku osiguratelja da sklopi ugovor o osiguranju, ali su utjecale na uvjete osiguranja osiguratelja. U tom slučaju osiguratelju bi trebalo omogućiti pravo na povećanje premije razmjerno većemu riziku te pokušati održati ugovor na snazi.

4.1.1.2. Nenamjerna netočna ili nepotpuna prijava

Do povrede dužnosti prijavljivanja okolnosti važnih za ocjenu rizika može doći i nenamjerno. Smatra se da je povreda učinjena nenamjerno ako ugovaratelju osiguranja nisu bile poznate pojedine činjenice koje je osiguratelj smatrao bitnim za ocjenu rizika, odnosno ako mu nije bilo poznato da bi te činjenice mogle biti bitne.

³⁰ Iako se Zakon o obveznim odnosima koristi terminom poništaj ugovora o osiguranju, u predmetnom je slučaju riječ zapravo o pobožnosti ugovora o osiguranju jer nema obostrane restitucije primljenog kao pri ništetnim ugovorima.

³¹ Čl. 932. st. 1. ZOO-a.

³² Vidi čl. 932. st. 3. ZOO-a. Tako i čl. 9. st. 4. Uvjeta Allianz osiguranja; čl. 12. st. 2. Uvjeta Merkur osiguranja; čl. 8. st. 3. Uvjeta Generali osiguranja. Osim toga, Uvjeti Grawe osiguranja pružaju dodatnu zaštitu: od nesavjesnog ugovaratelja osiguranja, propisujući da osiguratelj ne može zahtijevati poništenje ugovora ako su mu u času sklapanja bile poznate ili nisu mogle biti nepoznate okolnosti za ocjenu rizika koje je ugovaratelj osiguranja netočno prijavio ili prešutio.

³³ Vidi čl. 932. st. 2. ZOO-a.

U tom slučaju osiguratelj može u prekluzivnom roku od mjesec dana od dana saznanja za netočnost, odnosno nepotpunost prijave, raskinuti ugovor ili tražiti povećanje premije razmjerno većemu riziku.³⁴ Ako se osiguratelj koristio svojim pravom na raskid ugovora, ugovor prestaje u roku od četrnaest dana od dana priopćenja raskida ugovaratelju osiguranja.³⁵ Osiguratelj je ovlašten umjesto raskida zahtijevati povećanje premije, što ugovaratelj osiguranja može odbiti, pa se ugovor raskida po samom zakonu.³⁶ U slučaju raskida ugovora osiguratelj je dužan vratiti dio naplaćene premije koja otpada na vrijeme do kraja osiguranoga razdoblja.³⁷ Dakle, osiguratelju pripada premija samo za razdoblje od početka osiguranja do njegova raskida.

Ako se prije raskida ugovora, odnosno prije sporazuma o povećanju premije dogodi osigurani slučaj, obveza osiguratelja na isplatu osigurane naknade postoji, no ona se smanjuje u razmjeru između plaćene premije i premije koju je trebalo platiti prema stvarnom riziku.³⁸

4.2. Obveza plaćanja premije

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove jest dvostrano-obvezni naplatni pravni posao, pa je sukladno tome ugovaratelj osiguranja obvezan osiguratelju platiti premiju osiguranja kao naknadu za rizik koji on preuzima u osiguranje. Uplata premije osiguranja jedna je od osnovnih ugovornih obveza ugovaratelja osiguranja³⁹, a predstavlja cijenu usluge koju osiguratelj pruža ugovaratelju osiguranja.⁴⁰

³⁴ Čl. 933. st. 1. ZOO-a. Jednake odredbe sadržavaju i Uvjeti Merkur osiguranja i Generali osiguranja.

³⁵ Vidi čl. 933. st. 2. ZOO-a.

³⁶ Ćurković, *Obveze stranaka iz ugovora o osiguranju, loc. cit.*

³⁷ Čl. 933. st. 3. ZOO-a.

³⁸ "Ako se osigurani slučaj dogodio prije nego što je utvrđena netočnost ili nepotpunost prijave ili nakon toga, ali prije raskida ugovora, odnosno prije postizanja sporazuma o povećanju premije, naknada se smanjuje u razmjeru između stope plaćenih premija i stope premija koje bi trebalo platiti prema stvarnom riziku." Čl. 933. st. 4. ZOO-a.

³⁹ Obvezu ugovaratelja osiguranja na plaćanje premije može ispuniti i treća osoba koja ima interes da obveza bude ispunjena, pa je osiguratelj (vjerovnik) dužan uplatu premije primiti i od te osobe. Vidi čl. 161. st. 1. i 2. ZOO-a.

Pravni interes na održanje ugovora o osiguranju vezanog uz investicijske fondove nesumnjivo imaju korisnici osiguranja. To je uvjetovano razlozima materijalne prirode jer prestanak ugovora zbog neplaćanja premije najviše pogađa upravo one koji se nadaju određenoj koristi nakon nastanka osiguranog slučaja.

⁴⁰ Kočović, Jelena; Šulejić, Predrag: *Osiguranje*, izd. CID, Beograd, 2002., str. 68.

Osiguratelj i ugovaratelj osiguranja sporazumno utvrđuju visinu premije osiguranja.⁴¹ No, dogovor između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja formalno je sporazuman jer u praksi visinu premije redovito diktira osiguratelj.⁴² Da je tome tako, možemo naslutiti i uvidom u pojedine odredbe uvjeta investicijskog osiguranja života. U tom smislu čl. 17. st. 1. Uvjeta Generali osiguranja propisuje da “ugovaratelj osiguranja sam određuje visinu premije uz ograničenja definirana cjenikom osiguratelja.” Na slične odredbe nailazimo i u uvjetima ostalih osiguratelja, poput npr. Allianz osiguranja, u kojima je propisano da “ugovaratelj osiguranja slobodno određuje visinu iznosa i datume plaćanja premije, ali uz zadovoljenje minimuma propisanog odredbama uvjeta”.

Premija se u pravilu plaća unaprijed⁴³, no može se platiti jednokratno⁴⁴ za cijelo vrijeme za koje je osiguranje zaključeno, te periodično za pojedine periode unutar vremena osiguranja.⁴⁵ Osiguratelji dopuštaju ugovaratelju osiguranja mogućnost izbora između jednokratnog i periodičnog plaćanja premije u određenim vremenskim intervalima⁴⁶. Razlog tome nesumnjivo je specifična pravna priroda ugovora o osiguranju vezanom uz investicijske fondove. Naime, pri toj je vrsti osiguranja života ugovaratelj osiguranja taj koji snosi rizik ulaganja premije, i to određivanjem u koji će se ona investicijski fond ulagati, pa mu je bitno da osiguratelju uplati što viši iznos premije kako bi njegovom uplatom u investicijski fond ostvario veće prinose, koje ne bi ostvario periodičnim uplatama manjih iznosa.

4.2.1. *Pravne posljedice neplaćanja premije*

Neplaćanje premije razumijeva se kao neispunjenje ugovorom preuzete obveze od strane ugovaratelja osiguranja, što osiguratelju daje pravo na to da

⁴¹ Vidi Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 177. Tako i Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 88.

⁴² Pri određivanju premija osiguranja života osiguratelji uzimaju u obzir vrijednosti poput nastanka osiguranog slučaja, visine osiguranih svota, pristupne dobi osiguranika, trajanja ugovora o osiguranju, troškova provođenja poslova osiguranja, uračunate stope dobiti – profita itd. Prema: Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 88.

⁴³ Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 179.

⁴⁴ Opće je prihvaćeno pravilo da se premija plaća odjednom pri sklapanju ugovora o osiguranju, i to za cijelo razdoblje osiguranja.

⁴⁵ Šulejić, Predrag, *Pravo osiguranja*, Beograd, 1973., str. 175.

⁴⁶ “Premija je jednokratna i višekratna. Višekratna premija se ovisno o dogovoru plaća godišnje u šestomjesečnim, tromjesečnim ili mjesečnim obrocima.” (čl. st. 2. Uvjeta Grawe osiguranja).

odustane od ugovora. Budući da je ugovor o investicijskom osiguranju života fakultativne prirode te mu je svrha štednja, ugovaratelja osiguranja ne može se siliti da plati premiju osiguranja ako ne želi. Upravo se iz spomenutih razloga ne bi od njega moglo sudskim putem tražiti naplatu dospjele premije.⁴⁷ No, da osiguratelj ne bi posve ostao bez pravne zaštite, zakonodavac mu je takvu zaštitu pružio na taj način da neplaćenu premiju kompenzira tako da smanji osigurani iznos na iznos otkupne vrijednosti osiguranja⁴⁸ ili da raskine ugovor⁴⁹.

Pridržavajući se zakonskih okvira, osiguratelji su u svojim uvjetima osiguranja također predvidjeli mogućnosti smanjenja osiguranog iznosa na iznos otkupne vrijednosti te raskid ugovora. U tom smislu u čl. 10. st. 1. Uvjeta Merkur osiguranja propisuje se da “ugovaratelj osiguranja na poziv osiguratelja, koji mu mora biti dostavljen preporučenim pismom, a koji ne može biti kraći od 30 dana računajući od dana kada mu je pismo uručeno, a niti to učini koja druga zainteresirana osoba, osiguratelj može ... izjaviti ugovaratelju osiguranja da će pretvoriti postojeći ugovor u ugovor o osiguranju oslobođen plaćanja premije sa smanjenom svotom osiguranja. U suprotnom slučaju raskida ugovor bez povrata uplaćene premije.”

Jednako tako i Uvjeti Generali osiguranja mogućnost raskida ugovora i smanjenja osigurane svote reguliraju u čl. 17. st. 16., propisujući da “ako ugovaratelj osiguranja na osigurateljev poziv, koji mu mora biti dostavljen preporučenim pismom, ne plati dužnu premiju u roku određenom u tom pismu, a koji ne može biti kraći od 30 dana, računajući od dana uručenja pisma, niti to učini druga zainteresirana osoba, osiguratelj može izvijestiti osiguranika da: ra-

⁴⁷ Ista odredba sadržana je i u čl. 17. st. 12. Uvjeta Generali osiguranja.

⁴⁸ Ako je premija osiguranja plaćena barem za tri godine, osiguratelj može izjaviti ugovaratelju osiguranja da smanjuje osigurane svote na iznos otkupne vrijednosti police osiguranja (kapitalizacija). Pravo na kapitalizaciju vezano je uz trajanje osiguranja, odnosno dotada plaćenu premiju, pa ona može biti provedena u situaciji kad ugovaratelj osiguranja prestane plaćati premiju, a ne traži otkup. Dakle, do smanjenja osiguranih svota dolazi automatski, pa izjava osiguratelja da kapitalizira osiguranu svotu nije bitna za nastanak prava ugovaratelja osiguranja na smanjenu svotu osiguranja. Prema: Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 92.

⁴⁹ Jedna od posljedica neplaćanja premije osiguranja jest raskid ugovora o osiguranju vezanom uz investicijske fondove. Osiguratelj ostvaruje pravo na raskid ugovora pod uvjetom da ugovaratelj osiguranja nije platio minimalno trogodišnju premiju osiguranja. Da bi ostvario to svoje pravo na raskid, osiguratelj je dužan prethodno preporučenim pismom pozvati ugovaratelja osiguranja da u roku koji ne može biti kraći od 30 dana, računajući od dana kad mu je pismeno uručeno, plati dospjelu premiju. Samo ako ugovaratelj osiguranja ne plati dospjelu premiju, ugovor se raskida (čl. 969. st. 2. ZOO-a).

skida ugovor ili trajno oslobađa ugovor obveze daljnjih uplata redovne premije ovisno o proteklom trajanju i uplaćenju premiji.”

ZOO dopušta odstupanja od konkretnih zakonskih odredaba ako su ona u izričitom interesu ugovaratelja osiguranja, pa sukladno tome osiguratelji u svojim uvjetima vrijeme od tri godišnje neplaćene premije mogu smanjiti, što većina osiguratelja redovito i čini. U tom smislu Uvjeti Merkur osiguranja u članku čl. 10. st. 1. propisuju da “osiguratelj može ako su do tada plaćene barem 2 godišnje premije za ugovoreno trajanje osiguranja do 15 godina, odnosno 3 za ugovoreno trajanje osiguranja 16 godina i dulje, izjaviti ugovaratelju osiguranja da će pretvoriti postojeći ugovor u ugovor o osiguranju oslobođen plaćanja premije sa smanjenom svotom osiguranja. U suprotnom slučaju raskida ugovor bez povrata uplaćene premije.”

4.3. Obveza u vezi s obavijesti osiguratelja o promjeni rizika tijekom trajanja ugovora

Osiguratelj i ugovaratelj osiguranja sklapaju ugovor o investicijskom osiguranju života uzimajući u obzir sve okolnosti koje postoje u vrijeme sklapanja ugovora i nastojeći održati ravnotežu između preuzetog rizika i premije tijekom trajanja ugovora.

Budući da je ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove, poput klasičnog ugovora o osiguranju života, dugoročan, uvijek postoji mogućnost da će od trenutka zaključenja ugovora pa do trenutka dospelosti obveze osiguratelja nastati okolnosti koje će smanjiti ili povećati rizik preuzet ugovorom. U tim slučajevima promjene rizika, ugovorne stranke mogu odlučiti hoće li ugovor održati na snazi unatoč izmijenjenim okolnostima, ili će raskinuti ugovor jer je nepravično zahtijevati da se on održi na snazi.⁵⁰

⁵⁰ Jedno od temeljnih načela ugovornog prava jest načelo obvezne snage ugovora, odnosno načelo *pacta sunt servanda*, koje zahtijeva da se, bez obzira na promjene koje od trenutka zaključenja ugovora do trenutka dospelosti mogu nastati, striktno poštuju ugovorom preuzete obveze. No, ako su se okolnosti promijenile na takav način da je ispunjenje obveze postalo apsolutno nemoguće, dužnik se oslobađa obveze, pod uvjetom da za nemogućnost ispunjenja nije kriv, odnosno da je riječ o okolnostima koje nije mogao predvidjeti, spriječiti, otkloniti ili izbjeći. U protivnom, inzistiranje na održanju takvog ugovora bilo bi protivno načelima pravičnosti, savjesnosti i poštenja te ekvivalencije vrijednosti uzajamnih činidaba. Prema: Petrić, Silvija, *Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 28, br. 1, 2007., str. 107.

4.3.1. Povećanje rizika

Tijekom trajanja ugovora može doći do povećanja rizika iz različitih razloga koji mogu biti uzrokovani ponašanjem ugovaratelja osiguranja, kao i događajima koji su neovisni o osobi ugovaratelja osiguranja. Dođe li do povećanja rizika nakon zaključenja ugovora, osiguratelj nije obvezan za tako povećani rizik preuzeti obvezu isplate osigurane svote jer iz prirode ugovora proizlazi da on pokriva samo ugovorom preuzete rizike, pa su ostali rizici za njega irelevantni.

Pitanje povećanja rizika dugo je bilo predmet rasprava teorije i prakse prava osiguranja pri kojima se nastojalo naći odgovor na pitanje je li i pod kojim uvjetima ugovaratelj osiguranja dužan tijekom vremena u kojem osiguratelj snosi rizik obavještavati osiguratelja o promjenama koje su nastale nakon sklapanja ugovora o osiguranju, a koje bitno utječu na povećanje rizika.⁵¹ Odgovor na to pitanje dali su prvenstveno pozitivni propisi i priroda pravnog odnosa nastalog sklapanjem ugovora.

Naš zakonodavac također je dao odgovor na pitanje povećanja rizika. Tako pod povećanjem rizika u osiguranju osoba, kojemu pripada i osiguranje života vezano uz investicijske fondove, razumijevamo promjenu zanimanja o kojoj je ugovaratelj osiguranja dužan obavijestiti osiguratelja bez odgađanja u roku od četrnaest dana.⁵² Osiguratelj, saznajući za činjenicu povećanja rizika, može ovisno o težini rizika raskinuti ugovor ili ga održati na snazi. Sukladno tome, osiguratelj može raskinuti ugovor ako je rizik takve prirode da on ne bi sklopio ugovor ili bi ga sklopio uz višu premiju od prvotno ugovorene da je za njega znao u vrijeme sklapanja ugovora. No, ako je riječ o riziku u vezi s kojim bi osiguratelj neovisno o njegovu povećanju sklopio ugovor, ovlašten je predložiti ugovaratelju osiguranja nastavak ugovornog odnosa uz izmjenu premije.⁵³ Ta ovlast osiguratelja da zahtijeva raskid ugovora ili izmjenu visine premije vremenski je ograničena i iznosi mjesec dana od dana kad je na bilo koji način doznao za povećanje rizika.⁵⁴

Ako se osigurani slučaj dogodio prije nego što je osiguratelj obaviješten o povećanju rizika, odnosno nakon što je o njemu obaviješten, ali prije nego što je izjavio da raskida ugovor ili zahtijeva povećanje premije, ugovor ostaje na snazi, a osigurina se smanjuje u razmjeru između uplaćenih premija i premija

⁵¹ Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 224.

⁵² Vidi čl. 938. st. 1. i 2. ZOO-a.

⁵³ Vidi čl. 938. st. 4. i 5. ZOO-a.

⁵⁴ Vidi čl. 938. st. 6. ZOO-a.

koje bi trebalo platiti prema povećanom riziku.

Navedenim zakonskim imperativnim normama regulirano je pitanje povećanja rizika, ali je istodobno ostavljeno prostora slobodnoj volji ugovornih stranka. U tom smislu uvjeti investicijskog osiguranja u okviru zakonskih rješenja propisuju da se uz promjenu zanimanja⁵⁵ pod povećanjem rizika smatraju i teža oboljenja ili povrede osiguranika⁵⁶, bavljenje sportom, putovanja u krizna područja, tropske krajeve ili ekspedicije te druge promjene koje povećavaju opasnost za život ili zdravlje osiguranika.⁵⁷

4.3.2. Smanjenje rizika

Pravo ugovaratelja osiguranja da traži raskid ugovora ili smanjenje premije u slučaju smanjenja rizika pandan je pravu osiguratelja pri povećanju premije. No, pri smanjenju rizika, za razliku od njegova povećanja, relevantna nam je pozicija ugovaratelja osiguranja. O umanju rizika govorimo kada djelom osiguranika ili treće osobe, višom silom ili slučajem nastane za vrijeme trajanja ugovora okolnost koja umanjuje rizik i koja bi da je postojala u času sklapanja ugovora uzrokovala da ugovaratelj osiguranja ne sklopi ugovor o osiguranju ili da ga sklopi pod drugim uvjetima.⁵⁸ Zakon, regulirajući pitanje smanjenja rizika, ne navodi o kojim je konkretno okolnostima smanjenja rizika riječ, no smatramo da bi stranke mogle ugovoriti koje će se okolnosti tretirati kao one koje umanjuju rizik.

Kao pravne posljedice umanjivanja rizika zakon je predvidio smanjenje premije osiguranja te raskid ugovora. U tom smislu zakon propisuje da ugovaratelj osiguranja u slučaju kad se nakon sklapanja ugovora dogodi smanjenje rizika, ima pravo zahtijevati odgovarajuće smanjenje premije, računajući od dana kad je o smanjenju obavijestio osiguratelja.⁵⁹ No, kao što ugovaratelj osiguranja ne mora pristati na povećanu premiju osiguranja pri povećanu riziku, tako ni osiguratelj ne mora pristati na smanjenje rizika. Ne pristane li osiguratelj na smanjenje premije, ugovaratelj osiguranja može raskinuti ugovor.⁶⁰

⁵⁵ "Ugovaratelj odnosno osiguranik obvezan je bez odgađanja obavijestiti osiguratelja o povećanju rizika zbog promjene zanimanja." (čl. 17. st. 2. Uvjeta Merkur osiguranja).

⁵⁶ Vidi čl. 2. st. 6. Uvjeta Grawe osiguranja.

⁵⁷ Čl. 5. st. 1. Uvjeta Generali osiguranja.

⁵⁸ Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 153.

⁵⁹ Vidi čl. 940. st. 1. ZOO-a.

⁶⁰ Čl. 940. st. 2. ZOO-a.

Navedenim se zakonskim odredbama smanjenje rizika stavlja u korist ugovaratelja osiguranja, što smatramo protivno prirodi ugovora o osiguranju. U tom smislu valjalo bi razgraničiti smanjenje rizika do kojega je došlo voljom ugovaratelja osiguranja i smanjenje rizika koje je nastupilo neovisno o njegovoj volji. Mislimo da osiguratelj ne bi trebao biti u obvezi vratiti dio uplaćene premije ako je ugovaratelj osiguranja ugovorio osiguranje za rizik do čijega je smanjenja došlo njegovom voljom, i to naknadno, nakon zaključenja ugovora. Naime, pravo zahtijevati smanjenje premije ili raskid ugovora trebao bi imati samo onaj ugovaratelj osiguranja čiji se osigurani rizik nakon zaključenja ugovora smanjio zbog događaja koji ugovaratelj osiguranja nije mogao predvidjeti ni spriječiti. Bilo kakve druge odredbe bile bi protivne načelima pravičnosti, savjesnosti i poštenja te bi dovele u pitanje ravnopravnost ugovornih stranaka.

4.4. Pravo ugovaratelja osiguranja na odabir investicijskoga fonda

Jedno od važnijih prava ugovaratelja osiguranja, koje je karakteristično upravo za ugovor o investicijskom osiguranju života, jest pravo ugovaratelja osiguranja na izbor investicijskoga fonda u koji se ulaže premija osiguranja.⁶¹

U pozadini prava na izbor investicijskoga fonda kriju se različiti pravni odnosi između ugovaratelja osiguranja i osiguratelja koji određuju pravnu prirodu ugovora o investicijskom osiguranju života, čineći ga u bitnom različitim od klasičnog ugovora o osiguranju života.

Da bismo razlučili i prikazali postojanje različitih pravnih odnosa između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, nužno je uputiti na način poslovanja pojedinih osiguratelja u praksi. Naime, na hrvatskomu osigurateljskom tržištu osiguratelji koji u svojem poslovanju nude sklapanje ugovora o investicijskom osiguranju života posluju u pravilu na dva načina: osiguratelji posreduju između ugovaratelja osiguranja i investicijskoga fonda pri kupnji udjela u investicij-

⁶¹ Izbor fonda u koji će se ulagati premija investicijskog osiguranja života na prvi je pogled ostavljen na slobodu izbora ugovaratelju osiguranja, no njegova odluka je itekako ovisna o osiguratelju. Razlog tome je što osiguratelji u svojem poslovanju ne nude ugovarateljima osiguranja mogućnost ulaganja u sve investicijske fondove koji u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju postoje na tržištu kapitala, već samo u one s kojima ti osiguratelji imaju sklopljene ugovore o suradnji. Stoga je izbor ugovaratelja osiguranja ograničen na one investicijske fondove za koje osiguratelj nudi sklapanje ugovora o investicijskom osiguranju života, ograničavajući time izbor ugovaratelja osiguranja na način da on odabire sklapanje ugovora kod onog osiguratelja koji u svojoj ponudi nudi ulaganje u one fondove koji su ugovaratelju najpovoljniji.

skom fondu ili ulažu vlastita sredstva, unaprijed kupujući udjele investicijskih fondova koje onda dalje nude ugovarateljima osiguranja u okviru investicijskog osiguranja života.

Ako se ugovor o osiguranju vezan uz investicijske fondove sklapa na takav način da osiguratelji posreduju između ugovaratelja osiguranja i osiguratelja pri sklapanju ugovora, uz pravne odnose stranaka koji proizlaze iz ugovora o osiguranju, nastaju i specifični pravni odnosi koji su karakteristični za ugovor o nalogu. Na osnovi tako sklopljenog ugovora, ugovaratelj osiguranja ovlašćuje osiguratelja da za njegov račun ulaže premiju osiguranja u investicijski fond koji je odabrao ugovaratelj osiguranja, pri čemu uz pravni odnos osiguranja nastaje i pravni odnos naloga.⁶² Osim toga, osiguratelj koji stupa u pravni odnos s investicijskim fondom⁶³ za račun ugovaratelja osiguranja, ujedno je i posredni zastupnik ugovaratelja koji ovlast na zastupanje izvodi iz samog ugovora o osiguranju vezanog uz investicijske fondove.

Dakle, u pozadini pravnog posla osiguranja života nastalog sklapanjem ugovora o investicijskom osiguranju života razlikujemo dva specifična pravna odnosa: unutarnji i vanjski, koji su, iako pravno odvojeni, važni za utvrđivanje prava i obveza stranaka koji proizlaze iz tih odnosa. Unutarnji odnos zasnovan je između ugovaratelja osiguranja i osiguratelja⁶⁴, dok je vanjski odnos zasno-

⁶² Na to da je riječ o ugovoru o nalogu nesumnjivo upućuju i odredbe čl. 1. st. 1. Općih uvjeta Grawe osiguranja, koji propisuju da se ulaganja u investicijske fondove obavljaju prema nalogu ugovaratelja osiguranja.

⁶³ Investicijski su fondovi pravno regulirani Zakonom o investicijskim fondovima (Narodne novine, br. 150/2005; dalje: ZIF), koji propisuje uvjete osnivanja investicijskih fondova i društva za upravljanje investicijskim fondovima te uređuje način njihova poslovanja.

Investicijski fond možemo definirati kao pravnu osobu ili imovinu u kojoj se sudjeluje putem dionica, udjela ili kakvog prava s ciljem povrata njihova ulaganja u dobiti ili kakvoj drugoj koristi. Prema: Čulinović-Herc, Edita, *Pravno uređenje i nove vrste investicijskih fondova*, Pravo u gospodarstvu, br. 4, 2007., str. 25.

⁶⁴ Na osnovi internoga, unutarnjeg odnosa osiguratelj je kao nalogodavatelj obavezan: ispuniti nalog ulaganja premije osiguranja sukladno dobivenim uputama, pri ispunjenju naloga postupati s pozornošću dobrog gospodarstvenika te se skrbiti o interesima ugovaratelja osiguranja, obavijestiti ugovaratelja osiguranja o mogućoj štetnosti pojedinih naloženih ulaganja, o obavljenu ulaganju položiti račun i podnijeti izvješće ugovaratelju osiguranja o ispunjenom nalogu te nakon ostvarenja osiguranog slučaja prenijeti na ugovaratelja osiguranja sve primljeno za njegov račun, odnosno isplatiti odgovarajuću vrijednost primljenih jedinica investicijskoga fonda. Ugovaratelj osiguranja kao nalogodavatelj obavezan je za ispunjeni nalog osiguratelju platiti naknadu i troškove. Vidi također i čl. 765., 766., 768. ZOO-a.

van između osiguratelja i investicijskoga fonda, gdje osiguratelj kao zastupnik sklapa pravni posao ulaganja sredstava u investicijski fond u vlastito ime, ali za račun ugovaratelja osiguranja.⁶⁵ Tako sklopljen pravni posao prema investicijskom fondu, ali i prema trećima, smatra se pravnim poslom osiguratelja.

S obzirom na to da je osiguratelj kao zastupnik sklopio pravni posao u svoje ime, ali za račun ugovaratelja osiguranja, on je na temelju njihova internog odnosa zasnovanog sklapanjem ugovora o osiguranju dužan prenijeti na ugovaratelja osiguranja sve ekonomske koristi koje je stekao u tom poslu. No, do prenošenja stečenih koristi s osiguratelja na ugovaratelja osiguranja ne dolazi automatski, već je za to potreban novi pravni posao.⁶⁶ Taj je pravni posao upravo pravni posao osiguranja, odnosno ugovor o osiguranju vezan uz investicijske fondove, na osnovi kojega je osiguratelj dužan nakon ostvarenja osiguranog slučaja prenijeti ugovaratelju osiguranja pravo vlasništva nad udjelima u fondovima koje je stekao ulažući premiju ugovaratelja osiguranja, odnosno isplatiti vrijednosti udjela u novcu.⁶⁷

⁶⁵ Osiguratelj prema investicijskom fondu kao suugovaratelju stječe prava, odnosno preuzima obveze koje su nastale tim pravnim odnosom. Investicijski fond s kojim osiguratelj sklapa pravni posao niti zna niti mora znati da je pravni posao sklopljen za račun ugovaratelja osiguranja kao zastupanoga. Tako i Klarić, Petar; Vedriš, Martin, *Gradansko pravo*, Zagreb, Narodne novine, 2006., str. 558.

⁶⁶ Za posredno zastupanje karakteristično je da prava i obveze koje je posredni zastupnik stekao za zastupanoga ne prelaze automatski na osobu zastupanoga, pa je za prijenos takvih prava i obveza na zastupanoga potreban novi pravni posao između zastupanog i posrednog zastupnika. Prema: *ibid.*, str. 559.

⁶⁷ Da je tome tako možemo zaključiti iz odredbi uvjeta investicijskog osiguranja života. U tom smislu Uvjeti Merkur osiguranja u čl. 18. st. 1. i 2. propisuju da je “osiguratelj obvezan za slučaj doživljenja odnosno smrti prenijeti vlasništvo nad udjelima u fondovima koji čine fondovsku pričuvu police s osiguratelja na korisnika”, odnosno da će “osigurateljnu naknadu isplatiti u novcu ako korisnik na Izjavi o namirenju navede da želi isplatu naknade u novcu ili ako nije moguće prenijeti udjele jednog ili više fondova”. Suprotno tome, Uvjeti Croatia osiguranja u čl. 3. st. 4. propisuju da “ugovaratelj osiguranja neopozivo ovlašćuje osiguratelja da u njegovo ime kupuje jedinice odabranog investicijskog fonda, a osiguratelj mu garantira isplatu novčanog iznosa u visini vrijednosti osobnog štednog računa”. Formulacija “u ime ugovaratelja osiguranja” upućuje na to da je riječ o pravnom odnosu zastupanja u kojemu osiguratelj kao neposredni zastupnik stupa u pravne odnose s investicijskim fondom u ime i za račun ugovaratelja osiguranja, pri čemu pravni učinci posla nastaju izravno za ugovaratelja osiguranja. Sukladno navedenom, ugovaratelj osiguranja na osnovi takvog pravnog odnosa izravno stječe pravo da nakon nastanka osiguranog slučaja zatraži od investicijskog fonda isplatu osigurane svote, što je protivno obveznoj prirodi ugovora o osiguranju.

Naime, osim opisanog načina poslovanja osiguratelja na osnovi kojega među ugovornim strankama nastaju specifični pravni odnosi zasnovani na ugovornim odnosima osiguranja života, naloga i posredovanja, osiguratelji mogu poslovati i na takav način da od banke kupuju udjele u jedinicama odgovarajućeg investicijskoga fonda u iznosu od nekoliko milijuna eura (tzv. tranše), s ciljem investiranja na 8, 10, 15 ili više godina.⁶⁸ Za izdane tranše banka osiguratelju izdaje vrijednosni papir na osnovi kojega jamči povrat na ulog koji se investira u određene financijske instrumente (obveznice, dionice, dioničke indekse, *hedge* fondove i sl.) na svjetskom tržištu kapitala te jamči određeni minimalan prinos.⁶⁹ Dijelove tih kupljenih udjela osiguratelji putem ugovora o osiguranju života u pravilu nude ugovarateljima osiguranja putem ugovora o investicijskom osiguranju života s jednokratno uplaćenom premijom osiguranja.⁷⁰

Pri opisanim ugovorima o osiguranju života vezanim uz investicijske fondove, između ugovaratelja osiguranja i osiguratelja također nastaju specifični pravni odnosi zasnovani na ugovoru o osiguranju i ugovoru o nalogu te iz njih prethodno navedena prava i obveze za ugovorne strane. No, za razliku od navedenog, osiguratelj nije posrednik između investicijskoga fonda i ugovaratelja osiguranja jer on sada ugovarateljima osiguranja nudi udjele investicijskih fondova koje je unaprijed sam kupio.

Naime, ono što je zajedničko ugovoru o investicijskom osiguranju života u obama načinima poslovanja osiguratelja jest to da ugovaratelj osiguranja sam snosi rizik vlastita ulaganja. On odabire investicijski fond u koji će uložiti svoju premiju osiguranja, a koji ujedno odgovara njegovim potrebama i očekivanjima te, sukladno stanju fonda, odnosno stanju financijskog tržišta, ostvaruje prinose ili gubi vrijednost ulaganja.

Za razliku od ugovaratelja osiguranja koji rizik snosi neovisno o načinu poslovanja osiguratelja, rizik koji osiguratelj preuzima pri investicijskom osiguranju života uvelike je pod utjecajem načina njegova poslovanja. Dakle, ako osiguratelj u okviru ugovornog odnosa osiguranja nastupa isključivo kao posrednik između ugovaratelja osiguranja i investicijskog fonda, on ne snosi rizik ulaganja. No, osiguratelj bi eventualno u tom slučaju mogao snositi rizik lošeg informiranja ugovaratelja osiguranja u vezi s odabirom fonda.⁷¹

⁶⁸ Tišma, Neven, *Generator rasta premije životnih osiguranja : fond polica*, Svijet osiguranja, br. 10, 2008., str. 16.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Na hrvatskom osigurateljnem tržištu od analiziranih osiguratelja samo Triglav osiguranje d.d. nudi takvu vrstu investicijskog osiguranja života.

⁷¹ Vidi *infra*, str. 94.

Ako osiguratelj posluje tako da unaprijed kupuje udjele u ugovarajućemu investicijskom fondu, izlaže se eventualnom riziku od gubitka, koji može nastati ako unaprijed kupljene udjele ne bude mogao na osigurateljnom tržištu prodati ugovarateljima osiguranja putem ugovora o investicijskom osiguranju života. U tom slučaju dužan je sam snositi trošak ulaganja u unaprijed kupljene udjele jedinica fondova te na njemu leži rizik vlastita ulaganja.

Na hrvatskom osigurateljnom tržištu malo je osiguratelja koji unaprijed kupuju udjele koje onda u okviru ugovora o investicijskom osiguranju života dalje nude ugovarateljima osiguranja. Razlog je tome što se na taj način redovito nude police osiguranja s jednokratnim uplatama premije osiguranja, koje su većinom privlačne ugovarateljima osiguranja s iznadprosječnim primanjima, odnosno onima koji visokim uplatama mogu ostvariti očekivanu dobit u kraćem vremenu ulaganja. S obzirom na činjenicu da prosječni hrvatski građanin nije u mogućnosti jednokratno uplatiti veći iznos premije, očekivano je da su se hrvatski osiguratelji ipak odlučili poslovati tako da posreduju između ugovaratelja osiguranja i investicijskoga fonda, nudeći ugovore o investicijskom osiguranju života s višekratnim uplatama koje omogućuju da se premija uplaćuje redovito u fondove u manjim iznosima tijekom duljeg perioda, što dugoročno može imati za posljedicu rast prinosa u fondovima pod uvjetom povoljnog stanja na tržištu kapitala.

4.5. Pravo na otkup osiguranja

Ugovori o osiguranju života sklapaju se na dulje razdoblje pa često ugovarateljima osiguranja tijekom trajanja osiguranja zbog različitih okolnosti (npr. bolest, gubitak poslovne sposobnosti i sl.) nije više u interesu održavati ugovor na snazi. U tom slučaju ugovaratelj osiguranja ima na raspolaganju mogućnost prijevremenog raskida ugovora kroz institut otkupa osiguranja⁷² ustanovljenog u korist ugovaratelja osiguranja te neopozivog korisnika.⁷³

Pravo na otkup u pravilu osiguratelji tumače restriktivno, ograničavajući ga na izrazito mali broj slučajeva⁷⁴ jer se njim nastoje otkloniti negativne poslje-

⁷² “Na zahtjev ugovaratelja osiguranja života sklopljenog za cijeli život osiguranika, osiguratelj je dužan isplatiti mu otkupnu vrijednost police, ako su do tada plaćene barem tri godišnje premije.” (čl. 978. st. 2. ZOO-a).

⁷³ Ako je određivanje korisnika postalo neopozivo, otkup može tražiti ugovaratelj osiguranja, ali će se otkupna vrijednost isplatiti korisniku osiguranja. Vidi čl. 978. st. 3.

⁷⁴ Pretežno je riječ o slučajevima poput iseljenja iz države, smrti korisnika, potpune

dice koje takav prijevremeni raskid ugovora ima na uložena sredstva ugovaratelja osiguranja. Naime, visoki početni troškovi ugovaranja osiguranja života onemogućuju da otkupna vrijednost police bude visoka, pa je stoga njezina otkupna vrijednost u prve tri godine od sklapanja ugovora puno manja od iznosa uplaćenih premija.

No, kako ugovaratelj osiguranja života vezanog uz investicijske fondove sam snosi rizik svojeg ulaganja, pa mu osiguratelj ne jamči unaprijed određenu osiguranu svotu, kao što je to slučaj kod klasičnih ugovora o osiguranju života, iznos dobiven otkupom osiguranja za ugovaratelja može biti i povoljniji negoli nakon ostvarenja osiguranog slučaja jer ugovaratelj osiguranja može u određenom trenutku ostvariti otkupom osiguranja veću dobit negoli nakon ostvarenja osiguranog slučaja.⁷⁵

Stoga se i u uvjetima investicijskog osiguranja s minimalnim restrikcijama vezanim uz vremenska ograničenja otkupa⁷⁶ nudi ugovarateljima osiguranja pravo na otkup osiguranja, omogućujući im da, izabirući između djelomičnog⁷⁷ i potpunog otkupa osiguranja, slobodno raspolažu svojom imovinom.

invalidnosti ili gubitka poslovne sposobnosti ugovaratelja osiguranja, nezaposlenosti osiguranika itd. Više vidi u: Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 94.

⁷⁵ Na primjer, s protekom vremena jedinice određenog investicijskoga fonda izgube na vrijednosti, pa je ugovaratelj osiguranja ostvario veću dobit prijevremenim otkupom osiguranja.

⁷⁶ “Na zahtjev ugovaratelja osiguranja osiguratelj je dužan isplatiti potpunu otkupnu vrijednost police ako je do tada: uplaćena najmanje jedna godišnja premija i protekla barem jedna godina za trajanja osiguranja do 10 godina; ili uplaćene najmanje dvije godišnje premije i proteklo barem dvije godine za trajanja osiguranja do 20 godina; uplaćene najmanje tri godišnje premije i proteklo barem tri godine za trajanja osiguranja veća od 20 godina.” (čl. 22. st. 2. Uvjeta Generali osiguranja).

Slične odredbe sadržavaju i Uvjeti Merkur osiguranja, koji u čl. 22. st. 1. propisuju: “na zahtjev ugovaratelja osiguranja života povezanog s investicijskim fondovima osiguratelj je dužan prenijeti u vlasništvo s osiguratelja na ugovaratelja sve ili samo dio udjela u fondovima koji čine fondovsku pričuvu police... ako je od početka osiguranja proteklo najmanje 2 godine za ugovoreno trajanje do 15 godina odnosno 3 godine za ugovoreno trajanje 16 godina i dulje.”

⁷⁷ Pojam djelomičnog otkupa police osiguranja odgovarao bi pojmu predujma pri klasičnom osiguranju života. Kao pri predujmu, osiguratelj pri djelomičnom otkupu ugovaratelju osiguranja unaprijed isplaćuje dio osigurane svote u visini otkupne vrijednosti osiguranja te time omogućuje da ugovor ostane na snazi. Više vidi u čl. 22. i 25. Uvjeta Merkur osiguranja te čl. 22. Uvjeta Grawe osiguranja.

4.6. Pravo na obnovu ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove

Obnova ugovora⁷⁸ karakterističan je institut i za klasične ugovore o osiguranju života, ali i za ugovore o investicijskom osiguranju života. Obnovom osiguratelj daje ugovaratelju osiguranja pogodnost da nakon raskida ugovora, odnosno provedene kapitalizacije, oživi ugovor uz određene modifikacije obveze osiguratelja u slučaju nastupa rizika od smrti zbog bolesti koja je postojala u trenutku podnošenja zahtjeva za obnovom, a koju je ugovaratelj osiguranja prešutio.

O mogućnosti obnove ugovora govore i uvjeti za osiguranje života povezanog s investicijskim fondovima, koji dopuštaju obnovu ugovora isključivo na pisani zahtjev ugovaratelja osiguranja, i to kad ugovaratelj osiguranja ne plaća premiju osiguranja, a na njegovu investicijskom računu ima sredstava koja ga čine aktivnim⁷⁹, kao i u slučaju kad na njegovu investicijskom računu nema sredstava koja ga čine aktivnim.⁸⁰ U obama slučajevima do obnove dolazi prihvatom premije od strane osiguratelja, uz uvjet da ugovaratelj osiguranja ispuní obvezu uplate dotada dospjele premije i da je njegovo zdravstveno stanje povoljno za prijam u osiguranje.

4.7. Obveza obavješćivanja o nastupanju osiguranog slučaja

Da bi osiguratelj ispunio svoju ugovorom preuzetu obvezu isplate osigurane svote nakon nastanka osiguranog slučaja, on mora o tome biti obaviješten. Dužnost obavješćivanja propisana je zakonom⁸¹, uvjetima osiguranja života

⁷⁸ Pojam obnove ugovora o investicijskom osiguranju života treba strogo razgraničiti od pojma obnove (novacije) ugovora u smislu odredbi ZOO-a. Naime, pri obnovi investicijskog osiguranja života riječ je o "oživljavanju" ugovora sklopljenog za pokriće rizika od smrti, odnosno doživljenja, a koji je prestao vrijediti ili je došlo do kapitalizacije osiguranih svota; dok pod pojmom obveznopravne obnove razumijevamo sporazum vjerovnika i dužnika da postojeću obvezu zamijene novom, koja ima različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu.

⁷⁹ U tom je slučaju uvijek moguće obnoviti ugovor uz prethodni pisani zahtjev ugovaratelja osiguranja. Vidi čl. 28. st. 1. Uvjeta Merkur osiguranja.

⁸⁰ Tada je obnova moguća pod uvjetom da je ugovaratelj osiguranja podnio pisani zahtjev za obnovu najkasnije u roku od 12 mjeseci od isteka mjeseca u kojemu su posljednji put uzeti troškovi i premija za slučaj smrti s investicijskog računa. Vidi čl. 28. st. 2. Uvjeta Merkur osiguranja.

⁸¹ Vidi čl. 941. ZOO-a.

povezanog s investicijskim fondovima⁸² te proizlazi iz pravne prirode odnosa nastalog sklapanjem ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove. Kod osiguranja života ona tereti ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja⁸³ kao osobe koje polažu pravo na ugovorenu svotu osiguranja ovisno o tome je li riječ o osiguranju života za slučaj doživljenja ili za slučaj smrti osiguranika.

Obavijest nastupanja osiguranog slučaja upućena osiguratelju mora sadržavati podatke o svim bitnim i za njega relevantnim okolnostima. Stoga, osim obveze prijave same činjenice nastupanja osiguranog slučaja, osiguratelja se mora putem dostavljenih dokumenata, informacija i dokaza obavijestiti i o nizu drugih okolnosti važnih za utvrđivanje njegove obveze.⁸⁴

Ni ZOO ni uvjeti investicijskog osiguranja života ne propisuju rok u okviru kojega se osiguratelja mora obavijestiti o nastanku osiguranog slučaja. Razlog tome je pravna priroda osiguranja života. Naime, pri ugovoru za slučaj doživljenja ugovaratelj osiguranja može odmah nakon nastanka osiguranog slučaja obavijestiti osiguratelja da je osiguranik doživio istek ugovora, dok je pri ugovorima sklopljenim za slučaj smrti često potrebno dulje vrijeme od nastanka osiguranog slučaja, odnosno smrti osiguranika, da korisnik sazna za svoje pravo, jer on ne mora znati da je imenovan za korisnika nečijeg ugovora, kao ni za činjenicu smrti osiguranika.

U slučaju propuštanja obveze obavješćavanja osiguratelja, ZOO zabranjuje kao sankciju gubitak prava na isplatu osigurane svote.⁸⁵ Razlog tome je što je takva sankcija u neskladu s povredom ugovorne dužnosti ugovaratelja osi-

⁸² Vidi čl. 30. Uvjeta Merkur osiguranja; čl. 20. Allianz osiguranja; čl. 19. Croatia osiguranja; čl. 27. Generali osiguranja; čl. 16. st. 1. Triglav osiguranja; čl. 11. Grawe osiguranja.

⁸³ Jednako kao i pri klasičnom osiguranju života, pravo na isplatu ugovorene svote osiguranja imat će ugovaratelj osiguranja ili korisnik osiguranja, ovisno o tome je li ugovor sklopljen za slučaj doživljenja ili za slučaj smrti.

⁸⁴ U tom smislu Uvjeti Generali osiguranja u čl. 27. st. 1. i 2. propisuju: "Osobe koje polažu pravo na ugovorenu svotu dužne su, kad nastupi osigurani slučaj, osiguratelju podnijeti pisanu prijavu. Uz prijavu podnose se sljedeći dokumenti: izvornik police osiguranja života s ugovarateljevim rizikom ulaganja, izvadak iz matične knjige rođenih za osiguranika, izvadak iz knjige umrlih, pravomoćno rješenje o nasljeđivanju, u slučaju da su korisnici osiguranja zakonski nasljednici, dokaz o srodstvu ako korisnik nije određen imenom, potvrde i izjave potrebne za utvrđivanje iznosa premije korištene kao porezno priznati izdatak tijekom trajanja ugovora o osiguranju."

⁸⁵ Vidi čl. 942. ZOO-a.

guranja, jer nema uzročne veze između propuštanja dostavljanja obavijesti i osigurateljeve dužnosti da isplati osigurninu.⁸⁶

5. OBVEZE OSIGURATELJA

5.1. Osigurateljeva obveza informiranja ugovaratelja osiguranja

Obveza informiranja ugovaratelja osiguranja jedna je bitnih obveza osiguratelja, koja omogućuje veću transparentnost uvjeta pod kojima osiguratelj pruža usluge osiguranja te pridonosi lakšem snalaženju potencijalnog ugovaratelja osiguranja pri percepciji prava i obveza koje za njega mogu proizaći iz sklopljenog ugovora o osiguranju. Ta je obveza osobito izražena pri fakultativnim osiguranjima poput životnog osiguranja vezanog uz investicijske fondove. Naime, od velike je važnosti informirati potencijalnog ugovaratelja osiguranja, i prije sklapanja i tijekom trajanja ugovora, kako bi na osnovi dobivenih informacija donio valjanu odluku o zaključivanju ugovora o osiguranju, odnosno kako bi mogao donositi odgovarajuće odluke vezane uz sudbinu ugovora (npr. odluke vezane uz otkup osiguranja, ulaganja u fondove, promjene investicijskoga fonda i sl.).

Obveza informiranja ugovaratelja osiguranja od strane osiguratelja uvedena je u hrvatsko pravo osiguranja 2005. godine donošenjem ZOS-a, čime je hrvatski zakonodavac prihvatio suvremena rješenja informiranja ugovaratelja osiguranja koja su otprije poznata u zakonodavstvima Europske unije. Naime, ZOS je u svojim odredbama propisao obvezu osiguratelja da pri sklapanju te tijekom trajanja ugovora o osiguranju informira ugovaratelja osiguranja o sljedećem: tvrtki, pravno-organizacijskom obliku, sjedištu i nazivu društva za osiguranje i podružnice koja sklapa ugovor, općim uvjetima osiguranja, te pravu koje vrijedi za ugovor o osiguranju, vremenu trajanja ugovora o osiguranju, pravilima i uvjetima za odstupanje od ugovora, visini premije osiguranja, načinu plaćanja premije osiguranja, visini doprinosa, poreza i drugih troškova koji se zaračunavaju uz premiju osiguranja i ukupnom iznosu plaćanja, roku na koji ugovor obvezuje ponuditelja, pravu na opoziv odnosno odstupanje, načinu rješavanja sporova osiguranika, nadzornom tijelu koje je mjerodavno za nadzor nad društvom za osiguranje⁸⁷, odnosno promjeni tvrtke, pravno organizacijskom obliku, sjedištu i nazivu društva za osiguranje i podružnice koje sklapa ugovor, te o promjenama podataka.⁸⁸

⁸⁶ Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 231.

⁸⁷ Čl. 89. st. 1. ZOS-a.

⁸⁸ Čl. 90. st. 1. ZOS-a.

Osim toga, ZOS na suvremen način propisuje i obvezu informiranja ugovaratelja životnih osiguranja, pri čemu je posebno regulirana obveza osiguratelja u vezi s informiranjem ugovaratelja investicijskog osiguranja života, i to tako da je osiguratelj u slučaju životnog osiguranja dužan informirati ugovaratelja osiguranja o: osnovici i mjerilima za sudjelovanje u dobiti, tablicama otkupne vrijednosti, pravima na kapitalizaciju ugovora o životnom osiguranju i pravima iz takvog osiguranja, poreznom sustavu koji se odnosi na navedenu vrstu osiguranja⁸⁹, a pri ugovorima o životnom osiguranju vezanim uz jedinice investicijskih fondova, i o prospektu fonda te strukturi ulaganja.⁹⁰

Osim navedenih podataka, osiguratelj je u svrhu ispunjenja svoje obveze informiranja ugovaratelja osiguranja također dužan upozoriti ga da su opći i/ili posebni uvjeti osiguranja⁹¹ sastavni dio ugovora te da je dužan ugovaratelju osiguranja predati njihov tekst ako ti uvjeti nisu već otisnuti na polici.⁹² Uvjeti osiguranja su po svojoj pravnoj prirodi ugovornoga karaktera⁹³ te da bi obvezivali ugovaratelja osiguranja, moraju mu biti poznati u momentu zaključenja ugovora.⁹⁴ Ta strogo formalna obveza uručivanja općih uvjeta osiguranja te upozoravanje na njihovu važnost, bitna je zbog zaštite ugovaratelja osiguranja kao potrošača osigurateljne usluge⁹⁵ od nepotrebne i pretjerane upotrebe zahtjevnog tehničkog jezika, što je čest slučaj pri formularnim ugovorima.⁹⁶

⁸⁹ U slučaju životnog osiguranja obavijest mora sadržavati i podatke o: osnovici i mjerilima za sudjelovanje u dobiti, tablicama otkupne vrijednosti, pravima na kapitalizaciju ugovora o životnom osiguranju i pravima iz takvog osiguranja, poreznom sustavu koji se odnosi na navedenu vrstu osiguranja (čl. 89. st. 2. ZOS-a).

⁹⁰ Pri ugovorima o životnom osiguranju vezanima uz jedinice investicijskih fondova, društvo za osiguranje dužno je prije sklapanja ugovora o osiguranju, uz podatke iz čl. 89. st. 1. i 2. ZOS-a, ugovaratelja osiguranja pisano obavijestiti i o prospektu fonda, a osobito o strukturi ulaganja (čl. 89. st. 3. ZOS-a).

⁹¹ Uvjeti osiguranja smatraju se pozivom osiguratelja da se stavi ponuda, putem kojega on informira buduće ugovaratelje osiguranja o svim bitnim elementima ugovornog odnosa (trajanje ugovora, prava i obveze ugovornih stranaka, raspolaganje pravima iz ugovora i sl.).

⁹² Vidi čl. 926. st. 3. ZOO-a.

⁹³ "...ugovoreni uvjeti sastavni su dio ugovora o osiguranju života poveznom s investicijskim fondovima." (čl. 2. st. 7. Uvjeta Merkur osiguranja).

⁹⁴ Šulejić, *op. cit.* u bilj. 45, str. 161.

⁹⁵ Tako i Matijević, Berislav, *Obveza informiranja ugovaratelja osiguranja i zaštita potrošača*, u: *Novi propisi iz osiguranja – Zakon o osiguranju i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu*, Zagreb, 2006., str. 87.

⁹⁶ Petrić, Silvija, *Tumačenje općih uvjeta ugovora i njihov odnos s posebno ugovorenim odredbama u hrvatskom i europskom pravu*, Hrvatska pravna revija, br. 12, 2001., str. 34.

Svoje stajalište o informiranju budućeg ugovaratelja osiguranja dala je i sudska praksa, koja smatra da pravila osiguranja obvezuju osiguranika samo ako su mu stvarno predana.⁹⁷ Također, sud je zauzeo i stajalište da ugovaratelj osiguranja smije dokazivati da mu uvjeti osiguranja nisu predani unatoč tome što je na polici osiguranja zabilježena suprotna konstatacija⁹⁸, što uvelike pridonosi pravnoj zaštiti ugovaratelja osiguranja kao slabije ugovorne strane, odnosno zaštiti ugovaratelja osiguranja kao potrošača usluge osiguranja.

Iako je ZOS slijedeći suvremena europska rješenja ponudio obavješćivanje ugovaratelja osiguranja o važnim informacijama, ne izostavivši pritom ni životna osiguranja pri kojima osiguratelj snosi investicijski rizik, zakonodavac je propustio predvidjeti sankcije za nesavjesne osiguratelje u vezi s njihovom obvezom davanja informacija, pa su u tom smislu ugovaratelji osiguranja prepušteni volji samih osiguratelja. Osim toga, hrvatski je zakonodavac također propustio propisati obvezu savjetovanja ugovaratelja osiguranja od strane osiguratelja, a koja je uz informiranje jedna od ključnih obveza osiguratelja pri sklapanju ugovora. Da je tome tako potvrđuje i činjenica da je ugovaratelj osiguranja potrošač usluga osiguranja koji je laik naspram profesionalnog osiguratelja, pa nije često u mogućnosti protumačiti pojedine zakonske odredbe ili pak odredbe uvjeta osiguranja i iz njih iščitati svoja prava i obveze. Stoga je itekako važno da se on na vrijeme o njima ne samo informira, nego i savjetuje, jer samo pisano informiranje ugovaratelja osiguranja bez njegova savjetovanja o pojedinim vrstama osiguranja, posebice onim složenijim poput investicijskog osiguranja života, nesumnjivo ne pruža ugovaratelju osiguranja dovoljno dobro uporište za donošenje valjane odluke o zaključenju ugovora o osiguranju.

S obzirom na navedeno, valja naglasiti kako je potrebno izmijeniti zakonska rješenja hrvatskog ZOS-a tako da se, uz već propisane obveze informiranja ugovaratelja osiguranja od strane osiguratelja, detaljno propiše i obveza savjetovanja. U tom smislu bilo bi poželjno razmisliti o zakonskim rješenjima sadržanim u odredbama novoga njemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju (*Versicherungsvertragsgesetz*; dalje: *VVG*)⁹⁹ te o odredbama Uredbe o obve-

⁹⁷ Ako pravila osiguranja nisu osiguraniku (ugovaratelju osiguranja) zaista uručena, ne mogu se na njega odnositi u njima sadržana ograničenja pokrića. Prema Pravnom stavu sjednice (3/80) Građanskog odjela VSH od 6. lipnja 1980.

⁹⁸ Odluka VSH br. Gž 1551/74 od 25. travnja 1974., obj. u Informatoru br. 2124/1974.

⁹⁹ *Versicherungsvertragsgesetz*, BGBl. 2007 I S: 2833.

Stari Zakon o ugovoru o osiguranju (*Versicherungsvertragsgesetz*, RGBl. I S. 263) iz 1908. godine ne sadržava odredbe o savjetovanju ugovaratelja osiguranja od strane osiguratelja prije zaključenja ugovora, no nakon donošenja Direktive Europske unije

zi informiranja pri ugovoru o osiguranju (VVG Informationspflichtenverordnung; dalje: VVG-InfoV)¹⁰⁰, kojima je na detaljan način uređeno savjetovanje i informiranje ugovaratelja osiguranja.

U skladu s odredbama VVG-a, osiguratelj ima obvezu prije sklapanja, nakon sklapanja te tijekom trajanja ugovora o osiguranju informirati i savjetovati potencijalnog ugovaratelja osiguranja.¹⁰¹ Ta obveza nametnuta je osiguratelju zbog činjenice da je ugovor o osiguranju pravni proizvod koji je oblikovan putem općih uvjeta osiguranja koje može razumjeti mali broj osiguranika.¹⁰² U okviru savjetovanja osiguratelj je dužan ugovaratelja osiguranja savjetovati u vezi sa svim bitnim elementima ugovora, uzimajući pri tome u obzir njegovu osobnu situaciju, njegove potrebe i želje te složenost ugovora o osiguranju.¹⁰³ U slučaju postojanja posebnih okolnosti, poput teško razumljivih odredaba ugovora, nepreglednih tarifa, kombinacija raznih rizika, potrebe dodatnih osiguranja i sl., osiguratelj je dužan ugovaratelju osiguranja predati list s informacijama o osigurateljnem proizvodu (tzv. *Produktinformationsblatt*).¹⁰⁴ Osiguratelj je obavezan informirati i savjetovati svakoga potencijalnog ugovaratelja osiguranja, osim u slučaju da oni sklapaju ugovor putem posrednika.¹⁰⁵ Osiguratelj

2002/92/EG, nastala je drukčija pravna situacija. Naime, tom Direktivom obavezani su zastupnici i posrednici u osiguranju da nakon ispitivanja i saznanja potreba ugovaratelja osiguranja pruže savjet o zaključenju odgovarajućeg ugovora o osiguranju. Sukladno tim odredbama Direktive, ta je obveza predviđena, a kasnije i ugrađena u odredbe novog Zakona. Prema: Vučković, Vuk, *Izvještaj Komisije za reformu njemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju*, Osiguranje, br. 4, 2006., str. 64.

¹⁰⁰ Verordnung über Informationspflichten bei Versicherungsverträgen, BGBl. 2007 I S. 3004.

¹⁰¹ Vidi §6. "Savjetovanje ugovaratelja osiguranja" i §7. "Informiranje ugovaratelja osiguranja" VVG-a.

¹⁰² Ćurković, Marijan, *Novi njemački zakon o ugovoru o osiguranju (Versicherungsvertragsgesetz, 2008.)*, Hrvatska pravna revija, br. 7-8, 2008., str. 48

¹⁰³ §6. st. 1. VVG-a.

¹⁰⁴ List s informacijama o proizvodu osiguranja mora sadržavati informacije od važnosti za sklapanje ugovora o osiguranju. Te informacije, ovisno o tipu ugovora o osiguranju koji se sklapa, moraju sadržavati: opis rizika koji se osigurava te rizika koji su isključeni iz osiguranja, podatke o visini premije, vremenu plaćanja premije, posljedicama zakašnjelog plaćanja premije, napomene o ugovornim obvezama i pravnim posljedicama neizvršenja obveza, određivanju početka i kraja osigurateljnog pokrivanja, podatke vezane uz prestanak ugovora. Vidi §4. Uredbe o obvezi informiranja pri ugovoru o osiguranju VVG Informationspflichtenverordnung, obj. u: BGBl 2007 I S. 3004.

¹⁰⁵ Präve, Peter, *Die VVG-Informationspflichtenverordnung, Versicherungsrecht*, br. 4, 2008., str. 151.

je dužan u okviru ispunjenja obveze savjetovanja, a prije sklapanja ugovora o osiguranju, na jasan i razumljiv način sastaviti pisani dokument sa svim pisanim podacima klijenta, opisom ponude i savjeta. Taj pisani dokument sastavlja se u obliku tiskanica, protokola o razgovorima ili upitnika te mora biti predan ugovaratelju osiguranja.¹⁰⁶

O kojim je sve podacima osiguratelj obvezan informirati i savjetovati ugovaratelja osiguranja detaljno je obrađeno u odredbama §1. st. 1. (odredbe obveze informiranja zajedničke svim vrstama osiguranja)¹⁰⁷, §2. (odredbe o ob-

¹⁰⁶ Römer, Wolfgang, *Zu den Informationspflichten nach dem VVG. Ein Vorblatt zu den AVB oder: wenig ist mehr*, Versicherungsrecht, br. 13, 2007., str. 619.

¹⁰⁷ Tako je §1. st. 1. propisano da je ugovaratelj osiguranja u svim vrstama osiguranja obvezan informirati ugovaratelje osiguranja o: 1. identitetu osiguravatelja i poslovne preko koje će se sklapati ugovor o osiguranju; potrebno je također navesti informaciju o trgovačkom sudu na kojemu je registriran nositelj prava, kao i pripadajući broj registra; 2. identitetu predstavnika osiguranja u državi članici Europske unije u kojoj ugovaratelj osiguranja ima registrirano prebivalište, ako postoji takav predstavnik, ili identitet neke druge poslovne osobe osim ponuđača, ako ugovaratelj osiguranja s njim ima poslovne veze, te vrstu posla kojom je dotična osoba povezana s ugovarateljem osiguranja; 3. valjanoj adresi osiguravatelja, kao i svakoj drugoj adresi koja je mjerodavna za poslovne odnose između osiguravatelja, njegova zastupnika ili neke druge poslovne osobe u skladu s točkom 2. i ugovaratelja osiguranja; kod pravnih osoba, udruženja ili skupina osoba također i ime jednog ovlaštenog zastupnika; 4. glavnoj poslovnoj djelatnosti osiguravatelja; 5. podacima o postojanju nekog jamstvenoga fonda ili drugih odštetnih regulativa koje nisu obuhvaćene Smjernicom 94/19/EG Europskog parlamenta ili Europskog vijeća od 30. svibnja 1994. o sustavima za osiguranje novčanih uloga (Službeni list, br. L 125, str. 5) ili Smjernicom 97/9/EG Europskog parlamenta ili Europskog vijeća od 3. ožujka 1997. o sustavima za odštetu ulagača (Službeno glasilo, br. L 84, str. 22); potrebno je navesti ime i adresu jamstvenoga fonda; 6. a) općim uvjetima osiguranja koji vrijede za osiguravateljni odnos, uključujući tarifne odredbe; b) općim odredbama za isplatu osigurnine, posebno podatke o vrsti, opsegu i dospijeću osigurnina osiguravatelja; 7. ukupnoj cijeni osiguranja, uključujući sve poreze i ostale sastavnice cijene, pri čemu se premije iskazuju pojedinačno; ako osiguravateljni odnos treba obuhvatiti više pojedinačnih ugovora o osiguranju ili ako točnu cijenu nije moguće navesti, podatke o temeljima za obračun koji ugovaratelju osiguranja omogućuju izračun cijene; 8. dodatno nastalim troškovima uz navođenje ukupnog iznosa za uplatu, kao i moguće druge poreze, naknade ili troškove koje ne plaća i ne zaračunava osiguravatelj; potrebu je navesti i sve troškove koji nastaju na strani ugovaratelja osiguranja pri korištenju komunikacijskih sredstava ako se takvi dodatni troškovi zaračunavaju; 9. pojedinostima koje se odnose na plaćanje i ispunjenje, a posebno način plaćanja premije; 10. vremenskom ograničenju valjanosti dostavljenih informacija, primjerice vrijeme valjanosti vremenski ograničenih ponuda, a posebno ograničenja koja se tiču cijena; 11. podacima da se financijske usluge odnose na financijske instrumente koji su zbog svojih posebnih obilježja ili postupaka provođenja obilježeni posebnim rizicima, ili čije cijene podliježu kolebanjima na tržištu financija na koje osiguratelj ne može utjecati, te da u prošlosti ostvareni iznosi ne čine nikakve indikatore za budućnost;

vezi informiranja vezano uz životna osiguranja)¹⁰⁸, §4. (list s informacijama o osigurateljnom proizvodu) VVG-InfoV-a. Osim toga, njemački VVG-InfoV sadržava i detaljne odredbe vezane uz informiranje ugovaratelja osiguranja života¹⁰⁹ te posebno izdvojene informacije o kojima je osiguratelj dužan obavijestiti ugovaratelja osiguranja života vezanog uz investicijske fondove.¹¹⁰

a potrebno je prikazati postojeća stanja i rizike; **12.** podacima o načinu sklapanja ugovora, a posebno o početku trajanja osiguranja i osigurateljne zaštite, kao i o trajanju roka, dok bi djelatnik trebao biti vezan uz nalog; **13.** podacima o postojanju ili nepostojanju prava opoziva, kao i uvjetima, pojedinostima u izvedbi, a posebno ime i adresa svih onih osoba kojima je potrebno objasniti opoziv, kao i pravne posljedice opoziva, uključujući informacije o iznosu koji bi ugovaratelj osiguranja trebao platiti u slučaju opoziva; **14.** podacima o vremenu trajanja ugovora, kao i o minimalnom vremenu njegova trajanja; **15.** podacima o završetku trajanja ugovora, a posebno o uvjetima njegova raskidanja, uključujući moguće ugovorne kazne; **16.** državama članicama Europske unije na čijem pravnom sustavu osiguratelj temelji sklapanje poslovnih veza s ugovarateljem osiguranja prije sklapanja ugovora o osiguranju; **17.** pravu na kojemu se temelji ugovor, klauzula ugovora o pravu koje se primjenjuje u ugovoru ili o nadležnom sudu; **18.** podacima o jezicima na koje su prevedeni Opći uvjeti osiguranja, kao i prethodne informacije koje su iznesene u ovim uputama, te o jezicima na kojima se osiguratelj uza suglasnost ugovaratelja osiguranja obvezuje voditi svu međusobnu poslovnu komunikaciju za vrijeme trajanja ugovora; **19.** mogućemu sudjelovanju ugovaratelja osiguranja u izvansudskim žalbenim postupcima ili postupcima u vezi s ispunjenjem pravnog lijeka, kao i u danom slučaju pretpostavke za taj čin; pritom je potrebno izričito upozoriti na ugovarateljevu mogućnost da posegne za pravnim sredstvima, koja ovom odredbom ostaje netaknuta; **20.** imenu i adresi nadležne nadzorne službe, kao i mogućnosti ulaganja žalbe kod te službe.

¹⁰⁸ U skladu s §2. VVG-InfoV-a osiguratelj je dužan ugovaratelju osiguranja života pružiti informacije o: visini troškova koji su uračunati u premiju osiguranja; pritom je potrebno iskazati ukupne ukalkulirane završne troškove, kao i ostale ukalkulirane troškove koji su dio godišnje premije, uz navođenje vijeka trajanja; mogućim ostalim troškovima, a posebno o troškovima koji mogu jednokratno nastati u nekoj posebnoj prigodi ili nekom slučaju; osnovicama za obračun ili mjerilima za iskazivanje viška, odnosno dobiti ili udjela u dobiti; mogućim otkupnim vrijednostima; minimalnom iznosu osiguranja za preobrazbu u osiguranje bez premije ili s manjom premijom te o učincima osiguranja bez premije ili s reduciranom premijom.

¹⁰⁹ Osiguratelj je pri osiguranju života dužan informirati ugovaratelja osiguranja o iznosu troškova posredovanja i zaključenja ugovora, detaljima o troškovima uključenim u cijenu premije, otkupnoj vrijednosti osiguranja, minimalnom iznosu osiguranja, sudjelovanju u višku te proračunskim načelima i standardima njegova obračunavanja, pretvorbi osiguranja u osiguranje bez plaćanja premije i sa smanjenom premijom, prednostima osiguranja bez plaćanja premije i sa smanjenom premijom. Vidi §62. st. 1. toč. 1. – 4. VVG-InfoV.

¹¹⁰ Pri osiguranju života vezanom uz investicijske fondove, ugovaratelju osiguranja treba dati informacije o fondovima na kojima se osiguranje temelji, kao i o vrstama u

Važnost odredbi o informiranju ugovaratelja osiguranja strogo je formalne prirode, a usmjerene su prvenstveno na amortizaciju pretpostavljene jače ugovorne strane iz ugovora o osiguranju – one osigurateljne.¹¹¹ Stoga je od iznimne važnosti da se detaljno propišu obveze informiranja ugovaratelja osiguranja, a u cilju njegove bolje zaštite u okviru ugovornog odnosa osiguranja. Hrvatski zakonodavac učinio je važan korak 2005. godine propisavši obveze informiranja ugovaratelja osiguranja za vrijeme i tijekom trajanja ugovora o osiguranju u nastojanju da se ugovaratelju osiguranja pruži adekvatna pravna zaštita, kakvu je on već godinama uživao u zakonodavstvima država Europske unije. Osim toga, uvrštavanjem odredbi o obvezi informiranja ugovaratelja osiguranja u ZOS, zakonodavac je također jasno izrazio volju da osigura veću transparentnost ugovornim odnosima osiguranja, a u svrhu lakšeg snalaženja potencijalnog ugovaratelja osiguranja u vezi s njegovim ugovornim pravima i obvezama, ali i u svrhu lakše mogućnosti usporedbe ugovora o osiguranju s analognim ugovorima drugih osiguratelja.¹¹² No, unatoč činjenici da su odredbe ZOS-a vezane uz informiranje ugovaratelja osiguranja znatno podignule razinu zaštite hrvatskog ugovaratelja osiguranja, omogućivši očuvanje ravnoteže među strankama u ugovornim odnosima iz područja prava osiguranja, i to tijekom čitavog trajanja ugovora o osiguranju, smatramo da bi te odredbe ipak trebalo izmijeniti i dopuniti, i to iz više razloga. Naime, samo pisano informiranje ugovaratelja osiguranja bez njegova savjetovanja o pojedinim vrstama osiguranja, posebice onim složenijim poput investicijskog osiguranja života, smatramo nedostatnima jer nesumnjivo ne pružaju ugovaratelju osiguranja dovoljno dobro uporište za donošenje valjane odluke o zaključenju ugovora o osiguranju, pa bi u tom obliku, uz obvezu informiranja, trebalo ozbiljno razmisliti i o unošenju u ZOS opisanih njemačkih zakonskih rješenja vezanih uz obvezu savjetovanja ugovaratelja osiguranja.

njima sadržanih imovinskih vrijednosti. Svrha je tih informacija omogućiti ugovaratelju osiguranja da kao u uobičajenim investicijskim fondovima mogu procijeniti mogućnosti i rizike ulaganja. U tu su svrhu nužne informacije o početnim načelima, sastavu fonda te o razvoju i opsegu odvajanja ulaganja u kapital (imovinu) ulagača s posebnim pravnim tretmanom. Te informacije navode se sukladno odredbama Zakona o ulaganjima. Prema: Präve, *op. cit.* u bilj. 105, str. 154. Također vidi §62. st. 1. toč. 7. VVG-InfoV-a.

¹¹¹ Matijević, Berislav, *Obveza informiranja ugovaratelja osiguranja i zaštita potrošača*, u: *Novi propisi iz osiguranja – Zakon o osiguranju i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu*, Zagreb, 2006., str. 89.

¹¹² *Ibid.*

Osim toga, ZOS nije u svojim odredbama predvidio pravne posljedice prepuštanja obveze osiguratelja da informira ugovaratelja osiguranja prije sklapanja i tijekom trajanja ugovora, pa su u tom smislu ugovaratelji osiguranja prepušteni volji osiguratelja. Smatramo da bi svakako trebalo izmijeniti i dopuniti odredbe ZOS-a tako da se njima propišu sankcije za osiguratelje u slučaju kršenja obveze informiranja ugovaratelja osiguranja. Pri tome bi se hrvatski zakonodavac mogao poslužiti primjerom njemačkog VVG-a, koji je omogućio ugovaratelju osiguranja pravnu zaštitu na način da je ugovaratelj ovlašten tražiti naknadu pretrpljene štete nastale zbog propusta osiguratelja sukladno odredbama §280., 311. Bürgerliches Gesetzbucha (dalje: BGB)¹¹³ te otkupiti policu ili od osiguratelja zahtijevati plaćanje jednogodišnje premije osiguranja sklopljenog bez prethodnog savjetovanja i informiranja o njemu.¹¹⁴

5.2. Obveza isplate ugovorene osigurane svote u slučaju nastupa ugovorenog slučaja

Glavna obveza¹¹⁵ osiguratelja i pri klasičnom i pri investicijskom osiguranju života jest isplata ugovorene svote osiguranja do koje dolazi nakon ostvarenja okolnosti koje su ugovorom predviđene kao rizici. Pri osiguranju života to su smrt i/ili doživljenje osiguranika.

Pri klasičnom ugovoru o osiguranju života za slučaj smrti i/ili doživljenja ugovaratelj osiguranja ugovara s osigurateljem svotu osiguranja¹¹⁶ koja će mu biti isplaćena nakon nastanka osiguranog slučaja (smrti i/ili doživljenja). Dakle, visina osigurateljeve obveze utvrđuje se ugovorom o osiguranju, odnosno uvjetima osiguranja. Da bi osiguratelj nakon nastanka osiguranog slučaja mogao podmiriti obvezu isplate svote osiguranja na koju se obvezao ugovorom,

¹¹³ BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 I S. 738, BGBl. I S. 1666.

¹¹⁴ www.lawcom.gov.uk/docs/Insurance_Contract_Law_Issues_Paper_4.pdf, str. 4. (17. srpnja 2008.).

¹¹⁵ Osim glavne obveze, postoje i sporedne obveze u koje se svrstavaju: obveza osiguratelja da dozvoli otkup osiguranja, da provede kapitalizaciju osigurane svote, da isplati predujam dijela osigurane svote te da u skladu s ugovorom omogućí korisniku sudjelovanje u dobiti. Pod pojmom svote osiguranja razumijevamo najveći iznos koji osiguratelj može biti dužan platiti osiguraniku, a osigurnina je iznos koji osiguratelj osiguraniku stvarno plaća u tim granicama. Prema: Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 96.

¹¹⁶ Svota osiguranja jest najveći iznos koji je osiguratelj obvezan platiti osiguraniku ako nastupi osiguraní slučaj. Konkretno, to znači da ugovaratelj osiguranja odlučuje u kojoj će mjeri osigurati svoj život. Prema: Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 195.

dužan je formirati za svaki ugovor o osiguranju života matematičke pričuve¹¹⁷ čiju imovinu ulaže u vrijednosne papire¹¹⁸ kako bi ju povećao te si olakšao ispunjenje ugovorom preuzete obveze. Pri tome rizik ulaganja te imovine snosi sam osiguratelj i neovisno o uspjehu svojeg ulaganja uvijek je obvezan ispuniti ugovorom preuzetu obvezu isplate osiguranog iznosa, pa eventualni gubitci do kojih je došlo lošim osigurateljnim ulaganjima idu njemu na teret.

Za razliku od klasičnog osiguranja života, pri osiguranju života povezanom s investicijskim fondovima osiguratelj u pravilu ne preuzima obvezu isplate unaprijed ugovorene svote osiguranja. Osiguratelji u svojim uvjetima osiguranja nude sklapanje ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove s različitim varijantama podjele rizika i prinosa svojstvenih ulaganjima u investicijske fondove. Kolika će biti visina svote osiguranja nakon nastanka osiguranog slučaja u pravilu ovisi o tome je li riječ o ugovoru o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove sklopljenom za slučaj doživljenja i/ili za slučaj smrti osiguranika.

U slučaju doživljenja ugovorenoga roka trajanja osiguranja, osiguratelj će biti obvezan isplatiti korisniku osiguranja vrijednost osobnoga štednoga računa, odnosno prenijeti na korisnika vlasništvo nad udjelima u investicijskim fondovima koji čine fondovsku pričuvu.¹¹⁹ U tom slučaju visina osigurane svote koja će nakon ostvarenja rizika biti isplaćena ovisi prvenstveno o izboru odgovarajućeg investicijskoga fonda od strane ugovaratelja osiguranja i uspješnom poslovanju tog fonda do trenutka nastanka osiguranog slučaja. U tom slučaju rizik isplate osigurane svote snosi ugovaratelj osiguranja, a osiguratelj unaprijed ne jamči isplatu osigurane svote.

¹¹⁷ Matematičke pričuve oblikuju se u visini sadašnje vrijednosti procijenjenih budućih obveza društva za osiguranje na temelju sklopljenih ugovora o osiguranju, umanjene za sadašnju procijenjenu vrijednost budućih premija koje će biti uplaćene na temelju tih osiguranja. Matematičke pričuve izračunavaju se primjenom odgovarajućega akuarskog vrednovanja, koje uzima u obzir sve buduće obveze društva za osiguranje na temelju pojedinog ugovora o osiguranju, uključujući: zajamčene isplate na koje osiguranik ima pravo, bonuse na koje osiguranik ima pravo, samostalno ili zajedno s drugim osiguranicima, bez obzira na to u kojemu su obliku izraženi, druga prava koja osiguranik može imati na temelju ugovora o osiguranju, troškove, uključujući provizije (čl. 111. st. 1. i 2. ZOS-a).

¹¹⁸ Vidi čl. 123. ZOS-a i čl. 65. ZIDZOS-a.

¹¹⁹ Tako npr. Uvjeti Generali osiguranja u čl. 29. st. 1. i 2. propisuju da se "iznos za slučaj doživljenja isplaćuje prema vrijednosti jedinica udjela investicijskih fondova na dan doživljenja...". Slična odredba sadržana je i u Uvjetima Triglav osiguranja, koji u čl. 5. propisuju da je osiguratelj dužan za slučaj doživljenja isplatiti iznos jednak vrijednosti imovine na osobnom štednom računu ugovaratelja.

Osigurateljeva obveza u vezi s isplatom osigurane svote te njezine visine u slučaju pokrića rizika od smrti razlikuje se od njegove obveze u slučaju pokrića rizika doživljenja. Naime, kod osiguranja života vezanog uz investicijske fondove ugovorenoga za slučaj smrti osiguranika, osiguratelji preuzimaju obvezu isplate određenog garantiranog iznosa osigurane svote, ali koji je u pravilu uvećan za određeni varijabilni dio.¹²⁰ Dakle, osigurana svota može biti zajamčeni iznos uvećan za vrijednost osobnoga štednoga računa, iznos vrijednosti obračunskih jedinica u investicijskom portfelju uvećan za bonus svotu, vrijednost investicijskog portfelja uvećanoga za riziko iznos označen na polici osiguranja ili uvećan za garantirani iznos ili zajamčeni iznos osiguranja, odnosno vrijednost imovine na osobnom računu ako ona prelazi vrijednost zajamčenoga iznosa osiguranja.¹²¹

Rok u kojem je osiguratelj obavezan ispuniti svoju obvezu nakon nastanka ugovorenog osiguranoga slučaja utvrđuje se ugovorom, odnosno uvjetima osiguranja¹²², te ne može biti dulji od 14 dana, računajući od dana kad je osiguratelj dobio obavijest da se dogodio osigurani slučaj. No, često je u cilju utvrđivanja obveze osiguratelja potrebno prikupiti dokumentaciju od nadležnih tijela¹²³, pa je u tom slučaju rok od 14 dana prekratak. Za taj slučaju zakonodavac je propisao dulji rok – od 30 dana, računajući od primitka zahtjeva za

¹²⁰ Tako i Ćurković, Marijan, *Ugovor o investicijskom osiguranju života*, Zbornik Susreta pravnika Opatija '09, str. 258.

¹²¹ Uvjeti Triglav osiguranja u čl. 5. propisuju da je osiguratelj dužan za slučaj doživljenja isplatiti iznos jednak vrijednosti imovine na osobnom štednom računu ugovaratelja, a u slučaju smrti zajamčeni iznos osiguranja, odnosno vrijednost imovine na osobnom štednom računu samo ako ona prelazi zajamčeni iznos osiguranja. Uvjeti Merkur osiguranja u čl. 18. st. 1. propisuju da je “osiguratelj u slučaju smrti osiguranika tijekom trajanja osiguranja dužan prenijeti vlasništvo nad udjelima u fondovima ... i isplatiti svotu osiguranja za slučaj smrti.”

¹²² Rokove za isplatu osigurane svote nalazimo u odredbama čl. 28. Uvjeta Generali osiguranja, u kojima je propisano da je “osiguratelj dužan isplatiti osigurani iznos sukladno ugovoru o osiguranju u roku od 14 dana od dana primitka prijave osiguranog slučaja s priloženom dokumentacijom, a ako je za utvrđivanje postojanja osigurateljeve obveze i njezina iznosa potrebno određeno vrijeme, rok teče od dana od kada je utvrđeno postojanje osigurateljeve obveze i njezina iznosa.” Isti rok predviđen je i u čl. 20. st. 1. Uvjeta Croatia osiguranja te čl. 31. st. 1. Uvjeta Merkur osiguranja. Kraći rok od pet radnih dana za isplatu osigurane svote, računajući od primitka prijave osiguranog slučaja s priloženom dokumentacijom, propisuju u čl. 21. Uvjeti Allianz osiguranja.

¹²³ Na primjer: obdukcijske nalaze, raznu liječničku dokumentaciju, usporedbe liječničke dokumentacije s odgovorima u ponudi osiguranja ili utvrđivanje je li postojao anormalni rizik.

isplatu¹²⁴ – unutar kojega je osiguratelj dužan ispuniti svoju obvezu, odnosno u okviru kojega je dužan obavijestiti ugovaratelja osiguranja da obvezu neće ispuniti jer je njegov zahtjev neosnovan. U svrhu sprečavanja zlorabiranja od strane osiguratelja i kako bi se izbjegle situacije otezanja s prikupljanjem dokumentacije potrebne za utvrđenje obveze isplate osigurane svote, osiguratelj je dužan isplatiti nesporni dio dugovane svote ugovaratelju osiguranja na ime predujma.

5.2.1. *Isključenje obveze osiguratelja*

Osiguratelj je obvezan na osnovi sklopljenog ugovora o osiguranju isplatiti ugovaratelju osiguranja ili korisniku osiguranja osiguranu svotu ako nastupi događaj za koji je preuzeo rizik nastanka. Ugovorom o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove mogu se osigurati oni rizici čije osiguranje nije zakonom zabranjeno. Hoće li se ugovorom pojedini rizici osigurati, ovisi o volji obiju ugovornih strana, a stvarno o volji osiguratelja izraženoj u uvjetima osiguranja. Osiguratelj odluku o tome hoće li u uvjetima osiguranja pokriti sve ili samo neke rizike donosi na osnovi procjene ekonomske isplativosti pojedinih rizika.¹²⁵

ZOO je u svojim odredbama propisao kao isključene rizike: ratni rizik¹²⁶, samoubojstvo osigurane osobe¹²⁷, namjerno ubojstvo osiguranika¹²⁸, te je tako-

¹²⁴ Zakonska formulacija jest “od primitka odštetnog zahtjeva”, no ona je neprimjenjiva na osiguranje života jer ono nema odštetni karakter.

¹²⁵ Jakaša, *op. cit.* u bilj. 14, str. 135.

¹²⁶ Isključenje ratnih rizika poput rizika od samoubojstva ima dugu tradiciju, a razlozi su tome i na strani osiguratelja i na strani osiguranika. Ratne štete su za osiguratelje u svojem pojavnom obliku, opsegu, značenju i visini nepredvidive, što znači da ne mogu biti uzete u obzir pri kalkulaciji premije. ZOO ne definira pojam ratnog rizika, no osiguratelji po pravilu u uvjetima osiguranja definiraju što sve smatraju ratnim rizikom.

¹²⁷ Rizik od samoubojstva pripada u skupinu kompleksnijih rizika i nije ga jednostavno definirati, pa se njegovim određenjem malo tko bavi. U pokušajima definiranja rizika od samoubojstva najčešće se susrećemo s definicijama samoubojstva kao akta čovjeka koji se slobodnom voljom odlučuje lišiti života. Naime, kao što se vidi i iz prethodne definicije, uvriježeno je mišljenje da se samoubojstvo smatra rizikom počinjenim s namjerom, pa se ono ne smatra osiguranim slučajem. To ima za posljedicu to da osiguratelji rizik od samoubojstva često u potpunosti isključuju ili ga isključuju na određeno razdoblje.

¹²⁸ Namjerno ubojstvo osiguranika od strane korisnika osiguranja također se poput rizika od samoubojstva smatra protivnim osnovama pravnoga poretka i društvenim mo-

der predvidio mogućnost ugovornog isključenja pojedinih rizika osim navedenih.¹²⁹ Za ugovorna ograničenja rizika karakteristično je da se njima isključuju rizici opasnih zanimanja, rizici koji su posljedica prethodnih bolesti ili nezgoda i slično.¹³⁰

U tom smislu uvjeti investicijskog osiguranja života predviđaju isključenja rizika. Uvjeti Generali osiguranja, Triglav, Croatia i Allianz osiguranja propisuju kao isključene rizike one koji su dani zakonskom formulacijom (samoubojstvo, namjerno ubojstvo osiguranika od strane korisnika), proširujući pri tome pojam rizika rata i na one događaje koji su u uzročnoj vezi s ratom – poput neprijateljstva, ratnih operacija ili ratu sličnih radnji, građanskog rata, revolucije, pobune, ustanka, građanskih nemira, zbog detonacija eksploziva, mina, torpeda, bombi ili pirotehničkih sredstava. Za razliku od navedenih uvjeta, Uvjeti Merkur osiguranja u čl. 19. predviđaju isključenje obveze osiguratelja i u slučajevima ako je smrt osiguranika nastupila zbog potresa, nuklearnih katastrofa, stradavanja u obilježenu minskom polju, pokušaja ili počinjenja sudskih kažnjivih radnji od strane osiguranika, ugovaratelja ili korisnika, AIDS-a ili infekcije HIV-om (neposredno ili posredno), kao i rizika obavljanja djelatnosti posebnog pilota (npr. letača na zmaju), pilota helikoptera, vojnog pilota, rizika izvođenja opasnog športa (npr. ekstremni penjač), sudjelovanja u trkama ili treninzima kopnenih, zračnih ili vodenih motornih športova.

5.3. Obveza isplate dobiti pri ugovoru o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove

Osiguranje života zbog karaktera štednje omogućuje ugovarateljima osiguranja da uz osiguranu svotu steknu i pravo sudjelovanja u dobiti.¹³¹ Pravo sudjelovanja ugovaratelja osiguranja u dobiti razlikuje se prema tome je li riječ o klasičnom ili investicijskom osiguranju života.

ralnim normama, što ima za posljedicu oslobođenje osiguratelja od obveze isplate osigurane svote. Zakon uvjetuje oslobođenje osiguratelja od obveze isplate osigurane svote u slučaju da su do trenutka namjerno uzrokovane smrti osiguranika bile uplaćene barem tri godišnje premije, pri čemu će osiguratelj biti obavezan, kao pri riziku od samoubojstva, samo na isplatu matematičke pričuve. Vidi čl. 973., 974., 976. ZOO-a.

¹²⁹ Vidi čl. 977. ZOO-a.

¹³⁰ Ćurković, *op. cit.* u bilj. 25, str. 103.

¹³¹ Osiguratelj je obavezan za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju života barem jednom godišnje pisano obavijestiti osiguranika o stanju sudjelovanja u dobiti. Vidi čl. 90. st. 2. ZOS-a.

Pri klasičnom osiguranju života ugovaratelj osiguranja može pri sklapanju ugovora odlučiti želi li osiguranje života sklopiti s udjelom u dobiti ili ne, sukladno čemu mu se nakon isteka ugovora uz osiguranu svotu isplaćuje dobit kao bonus, odnosno ako nema participacije u dobiti, nakon ostvarenja osiguranog slučaja isplaćuje se samo osigurana svota.¹³² Dobit¹³³ se isplaćuje iz matematičke pričuve koja osiguratelju služi za ispunjenje svih predvidivih obveza koje proizlaze iz sklopljenog ugovora, pa je on dužan formirati matematičku pričuvu za svaki ugovor o osiguranju. Matematička pričuva oblikuje se u visini sadašnje vrijednosti procijenjenih budućih obveza osiguratelja na temelju sklopljenih ugovora, umanjena za sadašnju procijenjenu vrijednost budućih premija koje će biti uplaćene na temelju osiguranja. Izračunava se primjenom odgovarajućega aktuarskog vrednovanja koje uzima u obzir sve buduće obveze osiguratelja na temelju pojedinog ugovora o osiguranju, uključujući zajamčene isplate na koje osiguranik ima pravo, bonuse na koje osiguranik ima pravo, druga prava koja osiguranik može imati na temelju ugovora o osiguranju te troškove, uključujući i provizije.¹³⁴

Jednako kao pri klasičnom osiguranju života, zakonodavac je i pri sklapanju ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove predvidio mogućnost ugovaranja isplate dobiti ugovaratelju osiguranja. Ta dobit isplaćuje se iz posebno za tu svrhu oblikovane matematičke pričuve koja služi za isplatu zajamčenih naknada (npr. za pokriće rizika od smrti, troškova obavljanja djelatnosti ili drugih rizika poput zajamčenih isplata o dospijeću ili zajamčenih otkupnih vrijednosti).¹³⁵

Analizom pojedinih uvjeta za investicijsko osiguranje života¹³⁶ utvrđeno je da osiguratelji tu zakonom predviđenu opciju zasada nisu iskoristili. Tome je vjerojatno i pridonijelo zakonom dodatno uvjetovano ulaganje imovine poseb-

¹³² Bonus može biti određen u postotku od osigurane svote ili u paušalnom iznosu. Prema: Klasić i Andrijačić, *op. cit.* u bilj. 23, str. 148.

¹³³ Dobit se utvrđuje na osnovi tzv. konačne matematičke pričuve na kraju određene godine u toku trajanja ugovora o osiguranju, a koja služi i kao osnovica za utvrđivanje otkupne vrijednosti osiguranja i visine udjela korisnika osiguranja u dobitku osiguratelja za police sa sudjelovanjem u dobiti. Prema: Ćurak, Marijana; Jakovčević, Drago, *Osiguranje i rizici*, Zagreb, 2007., str. 266.

¹³⁴ Čl. 9. Pravilnika o minimalnim standardima, načinu obračuna i mjerilima za izračun tehničkih pričuva osiguranja (Narodne novine, br. 139/2006, 112/2008; dalje: Pravilnik o minimalnim standardima).

¹³⁵ Vidi čl. 66. st. 4. ZIDZOS-a.

¹³⁶ Analizirani su uvjeti Croatia, Allianz, Merkur, Grawe i Triglav osiguranja.

ne pričuve iz koje se isplaćuje dobit¹³⁷ te činjenica da većina osiguratelja isplatu dobiti ugovara uza sklapanje uhodanih klasičnih ugovora o osiguranju života, a koje su riziku neskloni ugovaratelji osiguranja prepoznali na osigurateljnom tržištu. Stoga su ugovori o osiguranju života vezani uz investicijske fondove na hrvatskom osigurateljnom tržištu ostavljeni na izbor zahtjevnijim ugovarateljima osiguranja koji se žele “poigrati” ulogom ulagača te sami utjecati na sudbinu svoje dobiti.

6. ZAKLJUČAK

Osiguranje života vezano uz investicijske fondove specifična je vrsta osiguranja života čija je važna karakteristika povezanost klasičnog ugovora o osiguranju života i štednje u investicijskim fondovima. Ta vrsta osiguranja omogućuje ugovarateljima osiguranja aktivniji pristup osiguranju života na način da oni pri sklapanju ugovora odabiru investicijski fond u koji je osiguratelj dužan za njihov račun uložiti premiju. Pri tomu ugovaratelji osiguranja snose rizik ulaganja premije te sudjeluju u razvoju vrijednosti vrijednosnih papira. O preuzetome riziku ulaganja ovisi i vrijednost svote osiguranja jer je visina svote osiguranja ovisna o vrijednosti uložene premije u tom investicijskom fondu.

U ovom je radu, u svrhu utvrđivanja pravne prirode ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove te pronalaženja odgovora na pitanje je li to pravi ugovor osiguranja života, načinjena analiza osnovnih obveznopравnih obilježja ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove te analiza prava i obvezaugovornih strana.

Na osnovi analize ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove došli smo do zaključka da je on obveznopравni ugovor s bitnim obveznopравnim obilježjima.

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove formirao se pojmovno i sadržajno u hrvatskim osigurateljnim zakonskim i podzakonskim

¹³⁷ Osim što ZOS u čl. 122. i 123. uvjetuje ulaganje imovine matematičke pričuve u točno određene vrijednosne papire uz ograničenja ulaganja u pojedine od njih, pri ugovoru o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove zakonom su nametnuta i dodatna ograničenja. U tom smislu ZIDZOS u čl. 66. st. 1. propisuje da “ulaganja imovine za pokriće posebne pričuve koje oblikuje društvo za osiguranje moraju u najvećoj mogućoj mjeri obuhvaćati ulaganja u vrijednosne papire koji predstavljaju jedinice imovine investicijskog fonda.” Dakle, ulaganje imovine posebne pričuve uvjetovano je izborom investicijskoga fonda od strane ugovaratelja osiguranja, a u koji je on odlučio ulagati premiju.

propisima kao poseban obveznopravni posao s vlastitim pravnim obilježjima, što mu daje obilježje imenovanoga pravnog posla. Hrvatski je zakonodavac ZIDZOD/99 predvidio mogućnost sklapanja ugovora o osiguranju u kojima osiguratelj ulaže premiju osiguranja za račun i rizik ugovaratelja osiguranja, dok je ZOS-om iz 2005. godine izričito propisao životno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova kao posebnu vrstu osiguranja života. Osim toga, osiguranje života vezano uz investicijske fondove uređeno je i podzakonskim propisom, Pravilnikom o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja, kao vrsta osiguranja unutar skupine životnih osiguranja pod nazivom životno osiguranje pri kojemu osiguranik na sebe preuzima investicijski rizik.

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove, ugovor je dobre vjere. Stoga se na njega, kao i na klasičan ugovor o osiguranju života, primjenjuje načelo savjesnosti i poštenja, kao jedno od temeljnih načela obveznog prava. U skladu sa zahtjevima toga načela ugovorne stranke pri izvršavanju svojih prava i obveza iz ugovora o osiguranju života vezanom uz investicijske fondove dužne su postupati pošteno i savjesno, s ciljem sprečavanja zloporabe prava te postupanja protivnih duhu zakona i općim moralnim shvaćanjima. Drugim riječima, ugovorne strane dužne su svoja postupanja u ugovornom odnosu prilagoditi zahtjevima otvorenosti, iskrenosti i pouzdanosti od vremena sklapanja ugovora pa sve do njegovog ispunjenja. Osim navedenog, specifične okolnosti koje prate sklapanje ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove nalažu da tijekom cijelog trajanja ugovora mora postojati viši stupanj povjerenja, odnosno viši stupanj dobre vjere na strani ugovaratelja osiguranja te na strani osiguratelja, koji se očituje kroz uzajamnu obvezu obavješćavanja ugovornih stranaka o okolnostima važnim za ocjenu i promjenu osigurateljnog rizika, obvezu plaćanja premije osiguranja, obvezu da se pažnjom urednog i savjesnoga gospodarstvenika kupuju jedinice investicijskoga fonda te da se nakon ostvarenja osiguranog slučaja isplati odgovarajuća osigurana svota.

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove poput klasičnih ugovora o osiguranju života jest dvostranoobvezni (sinalagmatični) pravni posao jer njegovim sklapanjem nastaje obveza ispunjenja ugovorom ili zakonom predviđenih činidbi uzajamno za obje ugovorne strane. Glavna je obveza ugovaratelja osiguranja plaćanje premije osiguranja, a osiguratelja isplata osigurane svote ovisne o vrijednosti jedinica investicijskoga fonda u koji je uložena premija.

Aleatornost ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove iznimno je izražena na strani ugovaratelja osiguranja. Ona se ogleda u činjeni-

ci da ugovaratelj osiguranja snosi sav rizik ulaganja premije osiguranja, čineći očekivanu dobit nakon nastanka osiguranog slučaja ovisnom o vrijednosti jedinica izabranog investicijskoga fonda.

Poput klasičnog ugovora o osiguranju života, i ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove naplatno je obvezni ugovor jer ugovaratelja osiguranja tereti dužnost plaćanja premije. On je i formularni ugovor jer se sadržaj ugovornog odnosa ne postiže sporazumijevanjem stranaka o pojedinim odredbama ugovora, već stranke ugovaraju primjenu osigurateljnih uvjeta osiguranja.

Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove strogo je formalni pravni posao, poput svih klasičnih ugovora o osiguranju života. Njegova formalnost očituje se u činjenici da za perfektnost ugovora nije dovoljno da se ugovorne strane sporazume o bitnim elementima ugovora (*solo consensus*), već je za postanak i valjanost ugovora nužno da stranke potpišu policu osiguranja (*forma ad solemnitatem*), koja čini obvezni oblik sklapanja ugovora.

Naposlijetku, ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove naplatno je onerozni ugovor, što je očitovano kroz obvezu ugovaratelja osiguranja na plaćanje premije osiguranja.

Njegova specifična pravna priroda koja ga razlikuje od klasičnog osiguranja života očituje se u činjenici da sadržava elemente dvaju obveznopравnih ugovora: ugovora o osiguranju života te ugovora o nalogu, koji u osnovi uređuju prava i obveze ugovornih stranaka. Ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove razlikuje se od klasičnog ugovora o osiguranju života upravo u onim obveznopравnim obilježjima koja su svojstvena ugovoru o nalogu. Ta obilježja ne karakteriziraju osiguratelja kao "preuzimatelja" rizika, već se on nalazi u novoj ulozi – ulozi nalogoprimca, odnosno zastupnika ugovaratelja osiguranja. Iznimno, osiguratelj će se naći i u ulozi preuzimatelja rizika, i to u slučaju kad je unaprijed uložio vlastita sredstva kupujući udjele investicijskih fondova koje je onda dalje ponudio ugovarateljima osiguranja u okviru investicijskog osiguranja života.

Uloga osiguratelja kao nalogoprimca, odnosno posrednog zastupnika ugovaratelja osiguranja, novost je u ugovornom odnosu osiguranja. Naime, osiguratelj kod ugovora sklopljenog za pokriće rizika doživljenja više ne pokriva osigurani rizik tako da jamči ugovaratelju osiguranja isplatu unaprijed ugovorene visine osigurane svote nakon nastanka osiguranog slučaja, već ugovaratelj sam snosi rizik osiguranja. Osiguratelj je dužan nakon nastanka osiguranog slučaja na osnovi svoje uloge posrednog zastupnika samo prenijeti na ugovaratelja osi-

guranja iznos svote osiguranja, koji ovisi o vrijednosti jedinica investicijskoga fonda u koji je premija uložena, a koji je odabrao ugovaratelj osiguranja. U tom je smislu uloga osiguratelja u ugovornom odnosu investicijskog osiguranja života isključivo savjetodavna.

Kod ugovora o investicijskom osiguranju života sklopljenom za pokriće rizika od smrti osiguranika, osiguratelji su se odlučili za kombinaciju karakteristika klasičnog te investicijskog ugovora o osiguranju života. Naime, osiguratelj je u slučaju ostvarenja rizika od smrti osiguranika obvezan korisniku osiguranja isplatiti unaprijed ugovorenu svotu osiguranja kao kod klasičnog ugovora o osiguranju. No, visina ugovorene svote osiguranja nije fiksno utvrđena, već ovisi o varijabilnom dijelu, čija je visina ovisna isključivo o vrijednosti jedinica investicijskoga fonda odabranog od strane ugovaratelja osiguranja, kao što je to karakteristično za ugovore o osiguranju života vezane uz investicijske fondove.

S obzirom na navedeno, možemo zaključiti da je ugovor o osiguranju života vezan uz investicijske fondove složeni ugovor o osiguranju života u kojemu su ujedno sačuvane i pogodnosti klasičnoga životnog osiguranja. Upravo stoga smatramo da se budućnost životnog osiguranja ogleda upravo u toj vrsti osiguranja života, koja je i nastala kao odgovor na potrebe zahtjevnijih ugovaratelja životnih osiguranja koji žele pristupiti tržištu kapitala s relativno malim ulozima uz jednostavan izbor investicijskih fondova, aktivnu ulogu u investicijskoj strukturi uz mogućnost postizanja viših prihoda u odnosu na klasične oblike životnih osiguranja.

Summary

Barbara Preložnjak***THE LEGAL NATURE OF INVESTMENT BASED LIFE
INSURANCE CONTRACTS**

Apart from classic life insurance contracts, new types of contracts, such as investment based life insurance contracts, have been developed by insurance companies as a response to the needs of the more sophisticated policy holders. These contracts present a combination of life insurance and various forms of investment of life insurance premiums.

Investment based life insurance is a special type of life insurance in which a classic life insurance contract includes investing money in investment funds. This type of insurance provides policy holders a more active role in life insurance by choosing the fund in which the insurer is to invest the premium on their account. Policy holders also bear the risk of investing the premium and participate in the development of the value of securities.

Despite the fact that the investment based life insurance contract is a complex insurance contract featuring characteristics of a mandate contract and of a indirect representation contract, it preserves a number of features of a classic legal transaction from the domain of the law of obligations.

Key words: classic life insurance, investment based life insurance, features of the investment based life insurance contract from the domain of the law of obligations, rights and obligations of contracting parties

* Barbara Preložnjak, LL. M., Assistant, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

Zusammenfassung

Barbara Preložnjak*

DIE RECHTSNATUR VON VERTRÄGEN ÜBER INVESTMENTFONDSGEBUNDENE LEBENSVERSICHERUNGEN

Als Antwort auf den Bedarf bei sophistizierten Versicherungsnehmern entwickeln sich neben den klassischen Lebensversicherungsverträgen neue Arten von Verträgen wie z.B. die investmentfondsgebundene Lebensversicherung, die eine Verbindung von Lebensversicherung und verschiedenen Anlageformen der Versicherungsprämie darstellt.

Die investmentfondsgebundene Lebensversicherung ist eine spezifische Art der Lebensversicherung, deren wesentliches Merkmal die Verbindung des klassischen Lebensversicherungsvertrags und der Anlage in Investmentfonds ist. Diese Versicherungsart ermöglicht den Versicherungsnehmern einen aktiveren Ansatz bei der Lebensversicherung, da sie bei Vertragsabschluss den Investmentfonds wählen, in dem der Versicherer die Prämie für ihre Rechnung anlegen muss, das Anlagerisiko bezüglich der Prämie tragen und an der Wertentwicklung der Wertpapiere beteiligt sind.

Obwohl der investmentfondsgebundene Lebensversicherungsvertrag ein komplexer Versicherungsvertrag ist, der Merkmale eines Auftragvertrags und eines Vermittlungsvertrags enthält, sind darin doch zahlreiche Merkmale erhalten, die seine Rechtsnatur als klassisches schuldrechtliches Geschäft prägen.

Schlüsselwörter: klassische Lebensversicherung, investmentfondsgebundene Lebensversicherung, schuldrechtliche Merkmale des Vertrags über die investmentfondsgebundene Lebensversicherung, Rechte und Pflichten der Vertragsparteien

* Mag. Barbara Preložnjak, Assistentin an der Juristischen Fakultät Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb.